

Rožnovští barvíři

/Dyers of Rožnov

Helena Cviklová

Abstract:

Manufacturing of fabrics brought also the need for their dyeing and decoration. This need gave origin to a narrow specialisation – dyeing craft. In the town of Rožnov pod Radhoštěm, this professional craft began to develop around the middle of the 18th century with the advent of dyers Bayer from the town of Valašské Meziříčí. The craft of dyeing was in increasing demand and reached the peak of its prosperity during the 19th century, up to 1870s and 1880s. During this period there were two families of dyers – Bayers and Paschkas, then around the middle of the century also dyer Martin Janík. Under the influence of changes brought about by the general increase of industrialisation in the second half of the 19th century, the craft of dyeing declined. At the end of the century there remained only one dyer in Rožnov pod Radhoštěm – master dyer Alois Černoch and his son Josef, who were continuing in the footsteps of the family Bayer.

The topic of Rožnov dyers has not yet been researched and processed with any complexity. The introduction to the paper mentions articles dealing with Rožnov dyers published in regional and professional magazines as well as other activities linked to trades and crafts in Moravian Wallachia. Through an extensive and demanding excerption work in archives followed by an analysis of the researched data, an information base was created which follows the inter-generation mobility and professional activities of Rožnov dyers. The results are structured by the dyers families, Bayers, Paschkas, Janíks and Černochs, the last dyers in Rožnov pod Radhoštěm. The paper presents a coherent view of the working of the dyeing trade in the chosen place in the timeframe from the middle of the 18th century until the 1930s.

Keywords:

Wallachian Open Air Museum, Rožnov pod Radhoštěm, Moravian Wallachia, dyeing trade, indigo blue-dyeing, Bayer, Paschka, Janík, Černoch

Úvod

Barvířství v českých zemích dosahovalo největšího rozkvětu během 19. století. Stejně tak tomu bylo na Valašsku a v jeho okolních oblastech. Barvířští mistři barvili a potiskovali látky např. ve Vsetíně, ve Valašském Meziříčí, v Rožnově pod Radhoštěm, v Novém Hrozenkově, ve Valašských Kloboukách, v blízkém Frenštátě pod Radhoštěm i v jiných místech Novojičínska a v dalších lokalitách severovýchodní a střední Moravy. V podhorském městečku Rožnově mělo barvířské řemeslo mnohaletou tradici. Záznamy o barvířích nalezneme v archivních pramenech, v církevních, státních i obecních evidenčních knihách, zejména v matrikách, v rektifikačních aktech, v gruntovních knihách, ve sčítacích operátech, v živnostenských evidencích, v pozůstalostních spisech, v kronikách apod. Přestože původní záměr výzkumu byl směřován na období 19. století, kdy byla činnost v oboru barvířství modrotisku v Rožnově nejintenzivnější, informace zjištěné studiem archivních pramenů jej posunuly hlouběji do minulosti. Spodní časová hranice se posunula do období kolem poloviny 18. století, v němž byly zjištěny nejstarší zmínky o barvířích v Rožnově a horní přesahuje do 30. let 20. století, kdy skončila výroba modrotisku v poslední rožnovské barvířské dílně. Výzkum tematicky navazuje na předchozí průzkum výskytu modrotiskových forem rožnovských barvířů v muzejních sbírkách jiných muzeí v Čechách a na Moravě¹,

tentokrát se však zaměřuje na osobnosti barvířů působících v Rožnově ve zkoumaném období. Klade si za cíl sledování mezigenerační mobility v barvířských rodinách a zjištění dostupných informací o profesní činnosti rožnovských barvířů.

Barvířští mistři patřili k vyšší společenské vrstvě v obci, byli váženými a movitými občany, přijímanými do řad měšťanů. Někteří působili ve veřejných funkcích a ovlivňovali veřejný i společenský život ve městě. Sňatky mezi potomky barvířů byly zpravidla uzavírány v rámci jejich společenského postavení. V oblastech, kde se vyskytoval větší počet barvířů (např. v Německu, na Slovensku), se barvíři a barvířské cechy více rozlišovaly podle druhu a techniky barvení. Např. černobarvíři – Schwarzfärber (něm.) barvili jednobarevné tmavé látky (černé, hnědé, modré), krásnobarvíři – Schönfärber využívali techniku pozitivního tisku a jednobarevné látky barvili na červeno (popř. i na jiné barvy) nebo modrotiskaři – Blaufärber potiskovali plátno technikou negativního tisku a barvili v indigové kypě. Na Vsetínsku, kde je barvířství doloženo od druhé poloviny 17. století, převažovali černobarvíři nad krásnobarvíři (URBACHOVÁ 2002, 14). Rožnovští barvíři byli v archivních pramenech označováni převážně schwarzfärber nebo färber, v těch nejstarších do 2. poloviny 18. století tinctor (lat. barvíř).

Zpracování tématu v minulosti

O barvířském řemesle v obecné rovině pojednávají mnohé tituly odborné literatury, články v odborných a regionálních časopisech, diplomové práce apod. Téma rožnovských barvířů zatím nebylo v komplexnější míře zpracováno. V regionálních a muzejních časopisech však nalezneme články věnující se barvířům z různých lokalit Valašska včetně Rožnova a také z přilehlých oblastí. Postihují především období druhé poloviny 19. s přesahem do začátku 20. století. Jsou v nich zmiňována jména – Josef Bayer, Martin Janík a Alois a Josef Černochovi, přestože v Rožnově působilo během 19. století barvířů mnohem více. O profesním a veřejném životě rožnovského starosty a barvíře Josefa Bayera pojednává článek zveřejněný ve Sborníku Muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí (Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí 1904–1905, č. 12, 47–48). Poslednímu rožnovskému barvíři Josefu Černochovi je věnován článek v časopise oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově (KUBEŠA 1964, 43–45). V roce 1975 vydalo Valašské muzeum v přírodě, u příležitosti výstavy Modrotisk na Valašsku autorky Marie Salichové (VESELSKÁ 2017, 145–148), stejnojmenný malý tisk. V něm podrobně popisuje technologii výroby modrotisku, způsob barvení, potiskování barvířskými formami, používané vzory a označování modrotiskových látek pomocí dřevěných cejchů a kovových značek. Zmiňuje v něm barvíře rožnovské i další působící ve Valašském Meziříčí, v Novém Hrozenkově, ve Vsetíně a ve Valašských Kloboukách (SALICHOVÁ 1975). Výstavě a vydání malého tisku předcházela terénní výzkum u posledního rožnovského barvíře Josefa Černocha na Bayerově ulici č. 113, který Salichová jako tehdejší odborná pracovnice VMP uskutečnila v roce 1970. Dle záznamu z tohoto výzkumu identifikoval Josef Černoch při rozhovoru několik desítek forem nacházejících se ve sbírce Valašského muzea v přírodě jako formy pocházející z jejich dílny (VMP, Barvířství: Návštěva u Josefa Černocha, 1970). Poznatky z výzkumu uplatnila Salichová při realizaci výstavy a ve zmíněném malém tisku.

V roce 1966 proběhla ve vsetínském muzeu podle scénáře etnografky Evy Urba-

chové (1924–2019) výstava Lidová umělecká výroba na Valašsku. Na ní byli prezentováni také barvíři a jejich tiskařské formy, mezi nimi Josef Černochoz z Rožnova pod Radhoštěm (v článku o výstavě je chybně uvedeno Josef Černocký) a Josef Pechanec z Valašských Klobouk (PAVLIŠTÍK 1966, 53–54). Zmínky o barvířích se také objevují např. v kronice Martina Tkalce (zmínka o Martinu Janíkovi barvíři z čp. 129 v Rožnově; VMP, pomocný sbírkový fond Rukopisy, R 70, 1962. Opis „Z kroniky měšťana Martina Tkalce“, 15) nebo v Kronice města Rožnova pod Radhoštěm Josefa Tvarůžka, který uvádí, že v letech 1860–1870 bylo mezi živnostmi v Rožnově sedm barvířů (VMP, pomocný sbírkový fond Rukopisy, R 214. Tvarůžek Josef: Kronika města Rožnova p. R., díl 4, Zaměstnání obyvatelstva, 86). Barvířům působícím ve Vsetíně se věnovala Urbachová v článku publikovaném v časopise Naše Valašsko (URBACHOVÁ 2002, 14). O posledních barvířích v Novém Hrozenkově píše Josef Ország-Vranecký v Dolině Urgatině (ORSZÁG-VRANECKÝ 1950, 65–67). Barvířnu modrotisku ve Valašských Kloboukách podrobně popisuje vnučka barvíře Jana Pechance ve Vlastivědných kapitolách z Valašskokloboucka (PEŘINKOVÁ-COUFALOVÁ 1966, 47–64). Barvířstvím ve Frenštátě pod Radhoštěm se zabývá např. Jan Polach v článku Barvení a tisk bavlněných látek (POLACH 1950, 68–69) nebo Marie Baďuřiková v článku Modrotisk ve Frenštátě pod Radhoštěm (BAĎUŘIKOVÁ 2003, 85–89). Barvířství a barvířům v Čechách a na Moravě a hmotným dokladům tohoto řemesla zachovaným v muzejních sbírkách se věnují další odborné publikace a články v muzejních periodících (např. ŠERÝ 1932, 33–37; STRÁNSKÁ 1950, 249–271, STRÁNSKÁ 1951a, 18, STRÁNSKÁ 1951b, 238–257; VYDRA 1950, 170; STADLER 1952; PECHOVÁ 1998, 85–102; BAĎUŘIKOVÁ 2003, 85–89; CVIKLOVÁ 2019, 184–209; BINDEROVÁ 2013 aj). O barvířství na Valašsku pojednává rovněž diplomová práce, uložená ve sbírce rukopisů VMP (ZUBALÍKOVÁ 1998).

V průběhu let byla ve VMP uspořádána řada výstav a programů s textilní tematikou, na nichž byly prezentovány modrotiskové textilie pocházející z produkce rožnovských barvířů. V současné době jsou nejznámější rožnovští barvíři Josef Bayer, Martin Janík a Alois a Josef Černochovi, vč. jejich vybraných výrobků a pracovního nářadí, včlenění do stálé expozice „Městečko pod Radhoštěm“ a dlouhodobé výstavy „Jak jde kraj, tak se stroj“. Zároveň muzeum každoročně nabízí návštěvníkům výchovně vzdělávací pořad nazvaný Barvíř modrotisku, na němž jsou účastníkům předkládány zajímavé informace o rožnovských barvířích a o technologii modrotisku i s praktickou možností vyzkoušet si potiskování plátna barvířskými formami.

Archivní prameny

Během výzkumu, založeného z podstatné části na průzkumu a analýze archivních pramenů, bylo čerpáno zejména z archiválií uložených v Moravském zemském archivu v Brně (dále jako MZA), v Zemském archivu v Opavě (dále jako ZAO), ve Státním okresním archivu Vsetín (dále jako SOkA Vsetín) a ve Státním okresním archivu Olomouc (dále jako SOkA Olomouc). Zdrojem informací byly rovněž listinné a fotodokumentační materiály a hmotné doklady deponované ve sbírkových fondech Národního muzea v přírodě – Valašského muzea v přírodě (dále jako VMP), Etnografického oddělení a Archivu Národního muzea (dále jako NM). Jedna z nejstarších zmínek o barvířích v Rožnově byla během výzkumu zjištěna v rektifikačních aktech z roku 1749, uložených v MZA v Brně. Nalezneme v nich, kromě údajů o držitelích stat-

ků, o výměře a bonitě půdy, o výnosech a jiných souvisejících údajích také soupis mlýnů, pil, olejáren, valch, papíren a jmenný seznam řemeslníků. V těchto aktech byl v Rožnově mezi řemeslníky zapsán jeden černobarvíř – schwarzfärber Anton Bayer (MZA, D2 Rektifikační akta 1667–1768, Fascikl 50-1, Valašské Meziříčí – alod (Allodium Meseritsch), fol. 57).

Barvíři patřili k zámožným obyvatelům obce. Vlastnili obvykle několik nemovitostí, stavebních a pozemkových parcel, které pak přenechávali svým potomkům. Informace o vlastnictví rožnovských občanů a převodech jejich majetků poskytují gruntovní a pozemkové knihy a parcelní protokoly. V SOka Vsetín jsou uloženy tyto archiválie z období cca od poloviny 16. století do poloviny 19. století. Gruntovní knihy jsou nejstarší formou pozdějších pozemkových knih, nazývají se také purkrechtní knihy, purkrechtní registra, trhová registra apod. Evidují stav rustikální pozemkové držby jednotlivých usedlostí a další související podrobnosti (např. posloupnost na usedlostech, závazky, poplatky, dědické podíly, směny usedlostí). V Rožnově, spadajícím pod panství valašskomeziříčských Žerotínů, došlo na počátku 19. století k přečíslování domů. Pro badatele je pozitivní, že se tato skutečnost odrazila v záznamech rožnovských gruntovních knih, kde je uváděno staré i nové domovní číslo.

Významným historickým pramenem jsou farní matriky narození, sňatků a úmrtí. Rožnovské matriky z období od druhé poloviny 17. století jsou uloženy v Zemském archivu v Opavě a jsou dostupné rovněž v digitalizované podobě.² V nich bylo zjištěno podstatné penzum rodopisných informací o rožnovských barvířích, svědčících o mezigenerační mobilitě v tomto řemeslném oboru. V nejstarších dostupných matrikách do poloviny 18. století nebyly profese evidovaných osob zapisovány. Ve druhé polovině 18. století se objevují velmi sporadicky, v souvislosti s výrobou a barvením látek např. textor (lat. tkadlec) a tinctor, tinctoris. V pozdějších letech se u barvířů, černobarvířů a barvířských mistrů setkáváme s označením färber, schwarzfärber, färber meister nebo schwarzfärber meister. Od 70. let 18. století se začínala v rožnovských matrikách objevovat u záznamů také domovní čísla. V úmrtní matrice datované lety 1755–1795 byl nalezen zápis ze dne 1. 10. 1775 o úmrtí barvíře Michala Bajera, zemřelého ve věku 85 let v Rožnově na č. 26 (ZAO, Sběrka matrik, inv. č. 2304, sig. VM VIII 7. Úmrtní matrika Rožnov, 1755–1795, fol. 70v). V některých matričních záznamech je vedle profesí uváděno také sociální postavení evidovaných osob, např. hausler a färber (něm. domkař a barvíř) nebo bürger a färber (něm. měšťan a barvíř), avšak absence údajů o profesi není výjimečná. V souvislosti s barvířmi v Rožnově se v archivních pramenech vyskytují jména Bayer, Paška a Janík, přičemž jména jsou psána ve více variantách, např. Bayer – Baier, Bajer, Beyer, Beier; Paška – Paschka, Paschek. Vzhledem k tomu, že se v textu často opakují stejná křestní jména, především v rodových větvích Bayerů, jsou pro přehlednost a lepší orientaci v návaznostech mezi barvíři opakovaně uváděna data narození u jednotlivých rodinných příslušníků.

Sčítací operáty jsou dalším z důležitých historických pramenů, zaznamenávající stav počtu obyvatel na jednotlivých domovních číslech přítomných v době sčítání a jiné údaje o obyvatelích (např. státní příslušnost, rodinný stav, náboženské vyznání, zaměstnání, věk a pohlaví). Pravidelné sčítání v desetiletých intervalech nařizoval říšský zákon o sčítání vydaný 29. 3. 1869, který byl závazný až do zániku Rakouska-Uherska. Po první světové válce byl v roce 1919 založen Státní statistický úřad, pod jehož gescí proběhlo první sčítání v roce 1921. Ve sčítacích arších města Rožnova

jsou uváděny také záznamy některých řemeslných profesí nebo funkcí (např. barvíř, mlynář, stavitel, radní apod.) Digitalizované sčítací operáty pro Rožnov pod Radhoštěm z let 1857, 1869, 1880, 1890, 1900, 1910 a 1921 jsou dostupné na webových stránkách MZA v Brně.³ Při procházení sčítacích operátů z let 1857 až 1921 byla pozornost zaměřena především na domovní čísla, v nichž se podle zjištění z jiných archivních pramenů (např. matrik, řemeslných evidencí aj.) vyskytovali barvíři nebo jejich příbuzní. Jednalo se např. o domovní čísla 26, 54, 57, 75, 79, 107, 112, 113, 126, 129, 143, 167, 175, 178, 179, 292, 295, 328, 329, 333, 393, 432, 433, 464 aj. Ze záznamů je zřejmé, že kromě majitelů a jejich rodin žili v domech ještě další nájemníci, kteří pomáhali s prací při řemesle, v domě a v hospodářství nebo měli pouze pronajatý obytný prostor a měli svoje jiné zaměstnání.

Ve sčítacích operátech z roku 1857 pro Rožnov pod Radhoštěm nejsou profese obyvatel a jejich sociální postavení u sledovaných domovních čísel uvedeny. Informace o barvířích byly zjištěny v záznamech z roku 1869, a sice u šesti domovních čísel. Samostatní barvířští mistři byli zapsáni na č. 57 (Jan Bajer), na č. 75 (Jan Paška), na č. 175 (Martin Janík), na č. 113 (Josef Bayer) a jeho syn barvíř (František Bayer), na č. 143 sedmnáctiletý barvířský tovaryš Albín Bajer a na č. 292 patnáctiletý barvířský uředník Čeněk Rára (s poznámkou, že se toho času zdržoval v učení v Uhrách). Celkem bylo v roce 1869 v Rožnově evidováno pět barvířů, jeden tovaryš a jeden učeň, a to na šesti domovních číslech. Tovaryšem byl učeň, který úspěšně složil tovaryšské zkoušky a mohl samostatně pracovat ve svém oboru. Po určité praxi a složení mistrovské zkoušky se mohl stát mistrem. Při dalším sčítání v roce 1880 byl na č. 57/464 evidován barvířský mistr Jan Bajer a jeho šestnáctiletý syn Bohumil (t. č. uředník ve Vídni), na č. 75 barvíř Jan Paška, na č. 113 barvířský mistr Josef Bayer a jeho zeť barvíř Alois Černoch a na č. 143 barvířský mistr Albin Bayer. V tomto roce bylo při sčítání v Rožnově zapsáno pět barvířů a jeden učeň na čtyřech domovních číslech.

Během následujícího desetiletí se počet barvířů rapidně snížil. Dle záznamů ze sčítacích operátů z roku 1890 byl v Rožnově evidován pouze jeden barvíř Alois Černoch na č. 113, který převzal dílnu po svém tchánovi Josefu Bayerovi. O deset let později, v roce 1900, uváděly záznamy na č. 113 barvířského mistra Aloise Černocha a jeho syna Josefa, svobodného barvířského učně. Stejná situace zůstává při dalších sčítáních v letech 1910 a 1921, kdy se stal z Josefa barvířský pomocník v otcově dílně. V roce 1921 byl Alois zapsán jako samostatný barvíř, vedoucí barvířny různých látek. Z tohoto zápisu lze usuzovat, že v té době již dílna pravděpodobně nesloužila pouze k výrobě modrotisku. Josef Černoch provozoval řemeslo společně s otcem, po jeho smrti v roce 1935 však již modrotisk nevyroběl, doprodal sklad a v řemesle sám nepokračoval. Černochova barevna stála v Horní ulici (dnes ulice Bayerova) až do roku 1945, kde na konci druhé světové války během osvobozovacích bojů vyhořela (KUBEŠA 1964, 43–45). Informace získané ze sčítacích operátů jsou dalším potvrzením toho, že barvířské řemeslo zůstávalo v rukách rodinných příslušníků.

Prudký úbytek výrobců modrotisku ve druhé polovině 19. století byl nepochybně ovlivněn rozvojem průmyslu obecně včetně textilního a s tím související dostupností levnějších továrních látek. Současně docházelo ke změnám sociální struktury obyvatel, ke změnám v zaměstnání lidí, v důsledku čehož ubývalo řemeslníků a zemědělců a přibývalo továrních dělníků. Změny ovlivnily pochopitelně životní styl a odívání, začaly se nosit praktičtější oděvy, které se snadněji udržovaly. To vše způsobilo po-

kles zájmu o ručně vyráběný modrotisk a barvíři byli nuceni tyto změny akceptovat. Někteří jedinci se přizpůsobili požadavkům trhu a doplnili živnost o barvení a prodej různých látek. Menší odbyt a menší zisk však znamenal pro většinu barvířů zrušení dílny a ukončení náročné ruční výroby modrotiskových látek. Nezanedbatelnou roli zde nepochybně sehrál také pokročilý věk barvířských mistrů a absence jejich pokračovatelů.

Profesní sdružení – cechy, živnostenská společenstva

Barvíři, stejně jako řemeslníci v jiných oborech, nemohli provozovat řemeslo, aniž by byli členy cechu a později živnostenského společenstva. Cechy jako sdružení řemeslníků stejných a podobných profesí začaly vznikat ve středověku. V královských městech českých zemích byly první cechy zakládány v období 14. století, v dalších vrchnostenských městech později, zejména v 16. a 17. století. Cechovní korporace, které povolovala vrchnost, měly ve společnosti významnou roli ekonomickou a zároveň svou činností ovlivňovaly život v oblasti politické, sociální i kulturní. Jejich smyslem bylo hájit zájmy svých členů, dohlížet na kvalitu a cenu zboží a také na to, aby řemeslo neprovozovali lidé, kteří nebyli členy cechu. Činnost cechu byla kontrolována členem městské rady, který býval součástí cechovní samosprávy jako komisař. Významní a úspěšní řemeslníci a živnostníci byli městskou radou přijímáni mezi měšťany, obvykle vlastnili měšťanský dům, věnovali se své profesi a měli značný vliv na život ve městě (SOBEK 2015, 31–40). Soupis cechů z roku 1732–1733 uvádí v městečku Rožnově tři řemeslné cechy – tkalce, ševce a krejčí. Působili zde i další řemeslníci, kteří byli inkorporováni v ceších ve Valašském Meziříčí (kožešníci, řezníci). Cech barvířů soupis neuvádí (MZA, Gubernium, Soupis cechů 11732–1871, Rožnov).

Cech barvířů a mandlířů v Olomouci

Stopy rožnovských barvířů byly nalezeny v archivních materiálech o činnosti cechovního společenství v Olomouci. V knize mistrů, tovaryšů a učňů, dokládající činnost olomouckého Cechu barvířů a mandlířů v letech 1714–1871, jsou záznamy o placení cechovních poplatků barvířů Bayerů z Rožnova (ZAO, SOkA Olomouc, fond Cech barvířů a mandlířů, inv. č. 3, Kniha mistrů, tovaryšů a učňů, 1714–1871). Záznamy zapsané v rozmezí let 1801 až 1836 uvádějí:⁴

- mezi mistry cechu barvířského byl 24. dubna 1801 inkorporován Johann Bayer (*1769). Za povýšení do stavu mistrů zaplatil tzv. mistrovský poplatek pět zlatých (Kniha mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 6). Evidován zde byl také jeho bratranec Franz Bayer (*1779), který dne 1. 10. 1809 zaplatil poplatek pět zlatých za přepis dílny (něm. Werkstatt) po svém zemřelém otci (Kniha mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 8). Tentýž den byl Franz Bayer, který se narodil v Rožnově a žil se svým otcem Antonem Bayerem, od něhož se naučil barvit, přijat jako mistr v Rožnově v dílně svého zesnulého otce poté, co zaplatil vstupní poplatek tři zlaté (Kniha mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 232).
- dle zápisu ze dne 30. 9. 1810 Joannes Bayer, mistr v Rožnově potvrzuje, že se u něj jeho syn Joseph Bayer (*1793) bude tři roky učit, a to počínaje 1. říjnem 1809 (Kniha mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 232). Joseph se tedy začal učit barvířem v otcově dílně ve svých 16 letech. Zápis ze dne 29. 9. 1811 uvádí, že Johann Bayer (*1769) zprostil syna Josepha (*1793) úhrady poplatku tři zlaté za vyučení (Kniha mistrů, tovaryšů

a učňů, fol. 70). Mezi mistry cechu barvířského byl Joseph Bayer z Rožnova přijat dne 5. října 1817 poté, co zaplatil poplatek, o čemž byl učiněn záznam do knihy (Knihy mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 11).

- dne 20. 4. 1817 zaplatil Johann Bayer z Rožnova za svého stejnojmenného syna do cechovní pokladny zápisné do učení na tři roky ve výši tři zlaté. Za vyučení v otcově dílně byl také Johann Bayer (*1803) dne 16. 4. 1820 zproštěn poplatku (Knihy mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 73). Po osmi letech získal mistrovský list pro obor barvířství (Schön, Blau und Schwarzfärber) a byl přijat do cechu jako mistr (Knihy mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 22). Tento dokument vydaný v roce 1828 je uložený ve sbírce VMP (VMP, podsátka Písemnosti a tisky, inv. č. A 24238. Mistrovský list – Johann Bayer).

Obr. 1: Mistrovský list – Johann Bayer, inv. č. A 24238, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP. |

- posledním zjištěným členem olomouckého cechu byl rožnovský barvíř Joseph Bayer (*1818), za něhož dne 9. 10. 1836 zaplatil jeho otec Joseph (*1793) zápisné do učení na tři roky (Knihy mistrů, tovaryšů a učňů, fol. 253).

Podle doložitelných záznamů v olomoucké cechovní evidenci bylo v první třetině 19. století v Knize mistrů, tovaryšů a učňů evidováno pět rožnovských barvířů Bayerů: Johann (*1769), Franz (*1779), Joseph (*1793), Johann (*1803) a Joseph (*1818).

V soupise z roku 1851 bylo v Rožnově zaznamenáno celkem šest cechů – ševci, krejčí, mlynáři, kožešníci, řezníci a spojený cech stolařů, bednářů. Barvíři zde uvedeni nebyli (ZAO, SOkA Olomouc, fond Obchodní a živnostenská komora Olomouc. Soupis cechů 1851, Rožnov). V této době však už v Rožnově barvířské dílny několik desetiletí existovaly. Cechovní artikule, jasně definovaná pravidla pro řízení a fungování cechů, nedovolovala provozování řemesla nečlenům, takže barvíři museli být evidováni v rámci jiného cechu nebo být inkorporováni v cechu barvířů v jiném městě. V květnu roku 1860 vešel v platnost císařský patent vydaný v roce 1859, který prohlásil většinu živností za svobodné, čímž byly oficiálně zrušeny cechovní korporace. Vlivem rozvoje a modernizace průmyslu a obchodu během 19. století cechy postupně zanikly ve většině evropských zemí. V 80. letech 19. století byla vydaná novela živnostenského řádu. Nařizovala přesná pravidla pro živnostenská sdružení, která nahrazovala cechy a byla založená na povinném členství živnostníků a řemeslníků (SOBEK 2015, 40).

Společenstvo živností smíšených (SZS) v Rožnově

Z rozhodnutí Okresního hejtmanství ve Valašském Meziříčí ze dne 24. 9. 1885 došlo v Rožnově k úřednímu zřízení sloučeného společenstva živností stavebních a dalších (patřili zde např. barvíři, hrnčíři, hodináři, knihaři, holiči, vlásenkáři, kloboučníci, sedláři, krejčí, obuvníci a dále živnosti dopravní, oděvní, tkalcovské aj.). Zakládající schůze společenstva se konala 31. října 1886 (MZA, SOkA Vsetín, Společenstvo živností smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 1, Protokol pro společenstva živnosti stavební, řemeslné a podob. v Rožnově 1886–1920). Společenstvo řešilo nejen profesní, ale také sociální a kulturní záležitosti svých členů. V SOkA Vsetín je uložen soubor knih živnostenské evidence města Rožnova, které obsahují soupisy řemeslníků a obchodníků, tovaryšů a čeládky, kočovných živnostníků a tovaryšů a evidenci pracovníků a služebních knížek z období od druhého desetiletí 19. století do 20. let 20. století. Z nich se dovídáme, jaká řemesla byla v tomto období v Rožnově provozována, komu a kdy bylo vydáno povolení k provozování živnosti a zaznamenávají také migraci kočovných řemeslníků procházejících Rožnovem.

V evidenční knize řemeslníků a obchodníků (původní název: Soupis veškerých obchodníků a řemeslníků městečka Rožnova) datované lety 1817–1871 jsou evidováni obchodníci a řemeslníci, kteří v tomto období v Rožnově působili. Je v ní zapsáno téměř padesát živností a řemesel, mezi nimiž jsou i barvíři. V seznamu barvířů jich bylo zapsáno osm s povolením provozovat živnost. Evidenční záznamy obsahují domovní číslo, jméno řemeslníka, úřad, který vydal povolení k provozování řemesla, datum vydání povolení, číslo a výnos daně. Povolení vydával vrchnostenský úřad v Krásně, u záznamů od roku 1861 pak c. k. Okresní úřad v Rožnově (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1).

V seznamu barvířů byl jako první zaevidován František Bayer z č. 113 a následně Martin Paška z č. 75. Absence data vydání povolení u těchto dvou zápisů však nepodává přesnou informaci o začátku provozování řemesla. První datovaný zápis této evidence (třetí v pořadí) je z roku 1817 a vzhledem k tomu, že Františkovi Bayero-

vi z č. 113 (*1779; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795, fol. 77r), synovi barvíře Antonína Bayera, bylo v daném roce 38 let, lze předpokládat, že řemeslo vykonával mnohem dříve. Potvrzuje to zápis v matrice, kde při sňatku uzavřeném dne 28. 11. 1800 s Annou rozenou Kovářovou je uváděn ženich František Bayer jako barvíř (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII 11. Oděvací matrika Rožnov, 1796–1864, fol. 5v). Druhý v seznamu Martin Paška č. 75 (*1799; ZAO sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 15r), syn barvíře Františka Pašky, měl v roce 1817 pouhých 18 let. Jeho otec zemřel 3. 9. 1812 v šedesáti letech dle zápisu v matrice jako schwarzfärber (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 45r). Je pravděpodobné, že se Martin vyučil řemeslu v dílně svého otce. Na posledním místě tohoto soupisu je na č. 75 evidován Michal Paška (1831; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 129v), syn Martina Pašky, s povolením ze dne 3. 11. 1862. Zde se potvrzuje mezigenerační mobilita v barvířském řemesle, v tomto případě pokračující nejméně tři generace v rodině Pašků v Rožnově č. 75 v období od konce 18. století až do 60. let 19. století. Dalšími barvíři v této evidenci jsou Josef Bayer z č. 167 s povolením ze dne 14. 9. 1817, Martin Janík č. 175 s povolením ze dne 8. 3. 1826, František Bayer č. 143 s povolením ze dne 2. 5. 1843, Antonín Bayer č. 112 s povolením ze dne 20. 4. 1847 a Josef Bayer č. 113 (syn Josefa z č. 167) s povolením ze dne 17. 7. 1850.

V živnostenském registru datovaném lety 1860–1886 byl pod pořadovým číslem 13 zapsán Alois Černoch, jemuž bylo vydáno povolení k provozování živnosti barvířské dne 6. 8. 1887, zároveň je zde uvedeno datum složení živnosti 28. 7. 1926 (MZA, SOkA Vsetín, Okresní úřad Valašské Meziříčí, inv. č. 10. živnostenský rejstřík 1860–1886, poř. č. 13). K tomuto datu podal žádost o udělení koncese Aloisův syn Josef Černoch, který je zapsán v knize mistrů pod pořadovým číslem 127. Koncese mu byla udělena 18. 10. 1926, a přestože modrotisk nevyráběl od smrti otce už od roku 1935, živnost oficiálně složil až 9. 1. 1941 (MZA, SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 2, kniha mistrů 1887–1941, poř. č. 127).

Kromě místních řemeslníků se v Rožnově vyskytovali další, kteří migrovali po kraji. Tito byli zaznamenáváni v evidenční knize pobytu cizích tovaryšů z let 1863–1877 (původní název: Kniha přichozích tovaryšů; MZA, SOkA Vsetín AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 157. Evidenční kniha pobytu cizích tovaryšů 1863–1877). Záznamy obsahují datum příchodu řemeslníka, jméno, druh řemesla, odkud pochází, odkud přichází, rok narození, jakou má legitimaci, kde vstoupil do práce a kdy odešel. V souvislosti s barvířstvím byl v knize zapsán schwarzfärber Josef Mayer (*1841), který přišel z Frenštátu dne 9. listopadu 1861, prokázal se pracovní knížkou vydanou ve Frenštátě 5. 7. 1861 a do práce vstoupil na č. 112 u barvíře Antonína Bayera. Datum odchodu není uvedeno.

Další informace o barvířích v Rožnově poskytují knihy Evidence vydaných pracovních a služebních knížek z období let 1864–1884 (MZA, SOkA Vsetín AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 159. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1864–1884), 1885–1907 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 160. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1885–1907) a 1908–1929 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 161. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1908–1929). Kromě osobních údajů je zde uveden také popis

osoby, jména rodičů a jejich zaměstnání. Nutno poznamenat, že v tabulce nejsou vždy vyplněny všechny předtíštěné údaje u všech osob. V letech 1864–1884 byly vydány pracovní knížky těmto barvířům:

Albert Bajer, barvíř, (*1847), vydání 8. 5. 1866, otec Antonín Bajer, č. 112 (kniha č. 159, fol. 2).

Albín Bajer, barvíř, (*1852), vydání 18. 4. 1869, František a Kateřina Bajer, barvíř a domkař č. 143 (kniha č. 159, fol. 36).

Čeněk Rára, barvíř, (*1854), vydání 6. 3. 1871, rodiče Josef a Rozina Rára č. 292 (kniha č. 159, fol. 40).

Josef Porubský, barvíř, (*1856), vydání 1. 6. 1875, otec Jan Porubský, č. 393 (kniha č. 159, fol. 45).

Bohumil Bajer, barvíř, (*1864), vydání 19. 4. 1883, otec Jan Bajer, barvíř a domkař č. 57 (kniha č. 159, fol. 28).

Jan Čapatý, barvíř, (*1861), vydání 11. 5. 1883, otec František Čapatý, pasekář č. 328 (kniha č. 159, fol. 28).

V letech 1908–1929 byly vydány pracovní knížky těmto barvířským pomocníkům:

Čeněk Rára, barvířský pomocník, Rožnov, (*1854), vydání 6. 11. 1914, otec Josef Rára, tkadlec a podruh č. 292 (kniha č. 161., rok 1914, poř. č. 54).

Čeněk Chromec, barvířský pomocník, (*1876), vydání 22. 12. 1922, otec Jan Chromec, pasekář č. 333 (kniha č. 161., rok 1922, poř. č. 36).

Shrnutím zápisů z evidence vydaných pracovních knížek v Rožnově mezi lety 1864–1929 dojdeme k počtu šesti barvířů a dvou barvířských pomocníků. Ve třech případech je zde doložena mezigenerační mobilita, a sice u Alberta, syna Antonína Bajera č. 112, u Albína, syna Františka Bajera č. 143 a u Bohumila, syna Jana Bajera č. 57. Další dva synové Jana Bajera č. 57 se na rozdíl od Bohumila věnovali jiným oborům – Jan Marcelin⁵ perníkářství a voskařství a Antonín pekařství. Mezi barvíři a barvířskými pomocníky se v Rožnově v tomto období objevují kromě Bayerů, Pašků a Janíka také další jména – Čeněk Rára, Josef Porubský, Jan Čapatý a Čeněk Chromec. Během bádání nebyly v souvislosti s těmito jmény nalezeny žádné indicie, které by nasvědčovaly vlastnictví barvířských dílen. Lze se domnívat, že pracovali v dílnách u jiných tehdejších barvířských mistrů.

V další část práce jsou podrobněji zpracovány informace zjištěné o jednotlivých barvířských rodech a rodinách, které působily v Rožnově v průběhu sledovaného období od poloviny 18. století do 30. let 20. století. Nejstarší barvíři pocházeli z rodů Bayer a Paška, od 20. let 19. století barvil plátno Martin Janík a od třetí čtvrtiny 19. století Alois a Josef Černochovi. Při výzkumu byly sledovány jejich rodinné vazby a profesní dráha.

Rod Bayer

Rod barvířů Bayerů je nejstarší a nejrozvětvenější rožnovský barvířský rod, v němž se řemeslo dědilo po mnoho generací. Předkové Bayerů pocházeli z Valašského Meziříčí a jejich kořeny sahají před 18. století. Nejstarším zjištěným barvířem v Rožnově je Michal Bayer (*28. 8. 1697; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2165, sig. VM I 2. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1670–1711, fol. 135r), syn meziříčského měšťana a schwarzfärbera Pavla Bayera (*1656, † nejištěno; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2164, sig. VM I 1. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1654–1669, list 23r). Podle zápisu v gruntovní knize koupil Mi-

chal dne 18. 12. 1732 od Václava Petřvaldského v Rožnově chalupu, kterou o dvanalet později prodal svému mladšímu bratrovi Antonínovi (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689–1850, fol. 298). V záznamu o koupi chalupy není napsáno domovní číslo, ale z dalších následně zjištěných informací je zřejmé, že se jedná o chalupu č. 26. Michal Bayer (syn Pavla z prvního manželství), zemřel 1. 10. 1775 v Rožnově na č. 26 a v úmrtní matrice byl zapsán jako tinctor (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2304, sig. VM VIII 7. Úmrtní matrika Rožnov, 1755–1795, fol. 70v). Věk 85 let uvedený v matrice při zápisu úmrtí neodpovídá věku vypočtenému od data narození, který činí 78 let. Během procházení matričních zápisů bylo zjištěno několik dalších nepřesností stejného charakteru.

Další Pavlův syn Antonín Bayer (*12. 10. 1718, pokřtěný Antonius Franciscus; ZAO sbírka matrik, inv. č. 2166, sig. VM I 3. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1714–1723, fol. 15r) se dne 24. 5. 1740 oženil s Dorotou, dcerou Ondřeje Kramoliše z Rožnova. Sňatek je zapsán v rožnovské matrice datované lety 1673–1746 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2301, sig. VM VIII 4. Oddací matrika Rožnov, 1673–1746, fol. 164v). O čtyři roky později koupil Antonín Bayer od bratra Michala chalupu v Rožnově s podmínkou, že Michal i jeho žena zde budou mít nadále právo užívat až do smrti místo i společné řemeslo (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689–1850, fol. 298). Lze předpokládat, že Antonín se do Rožnova přistěhoval při sňatku uzavřeném v Rožnově v roce 1740, popř. při koupi chalupy v roce 1744. O několik let později byl v rektifikačních aktech z roku 1749 evidován Antonín Bayer mezi řemeslníky v Rožnově jako schwarzfärber. Barvířství se věnoval několik desetiletí, zemřel 23. 11. 1782 ve věku 64 let na č. 70 jako vážený občan a radní v Rožnově (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2304, sig. VM VIII 7. Úmrtní matrika Rožnov, 1755–1795, fol. 96r). Na barvířské řemeslo navázali jeho tři synové Michal (*15. 9. 1741; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2299, sig. VM VIII 2. Rodná matrika Rožnov, 1735–1770, fol. 58v), Antonín (*12. 7. 1747; Tamtéž, fol. 114v) a Martin (*9. 11. 1754; Tamtéž, f. 184v).

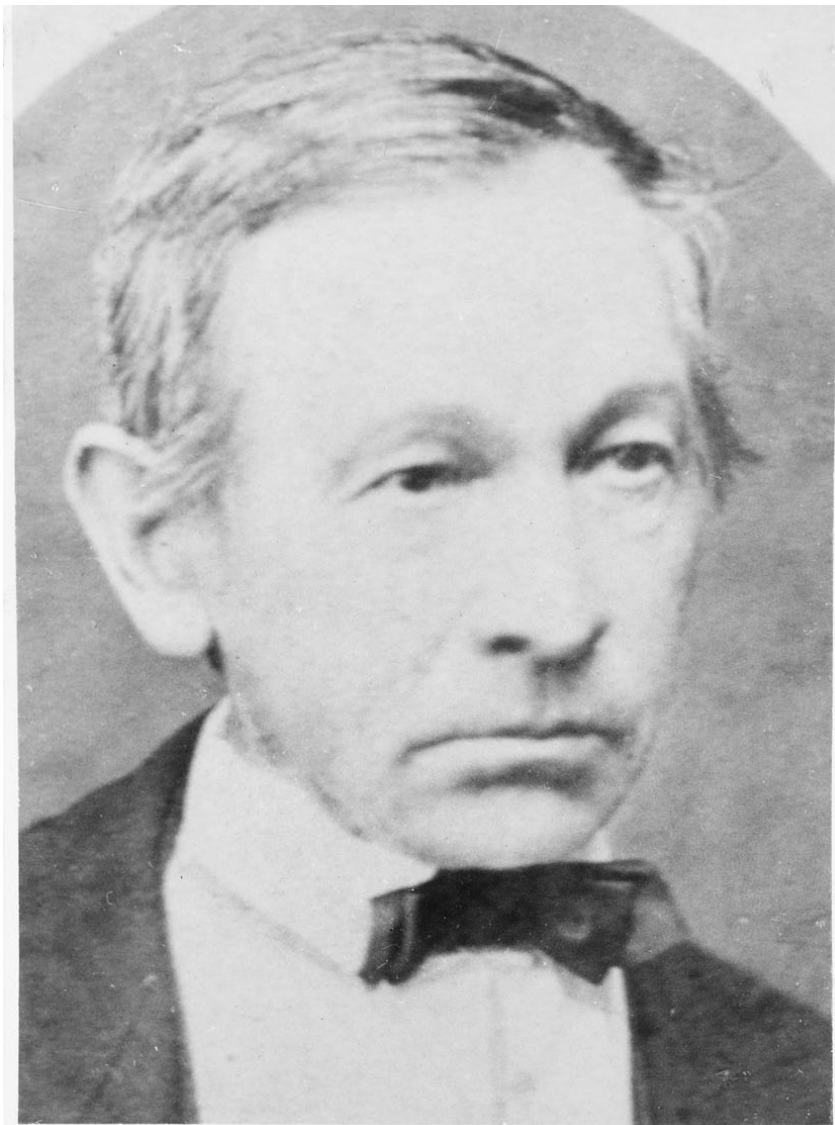
Michal Bayer (*1741) zdědil, dle zápisu v gruntovní knize z roku 1789, po svém otci Antonínovi chalupu č. 26 se vším k ní patřícím příslušenstvím (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689–1850, fol. 299). Jeho rodina byla velmi početná, ze tří sňatků se narodilo sedmnáct dětí (devět synů a osm dcer), osm z nich však zemřelo v dětském věku. Při jejich narození byl zapisován v matrice jako tinctor. V barvířském řemesle po otci pokračoval syn Jan (pokřtěný Joannes Laurencius *8. 8. 1769; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2299, sig. VM VIII 2. Rodná matrika Rožnov, 1735–1770, f. 333r), jemuž Michal podle zápisu v gruntovní knize ze dne 21. 11. 1798 „popůstil chalupu pod domovním čís. 26 stojící, (...) k tomu taky zahradu, též barewniu (...)“ (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 50. Gruntovní kniha 1689–1850, fol. 129). Michal Bayer se dožil vysokého věku 82 let, zemřel dne 7. 6. 1823 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 67r) v Rožnově v chalupě zděděné po otci, která byla z původního č. 26 přechíslována na nové č. 57. Jeho syn Jan (*1769) zemřel o deset let později dne 18. 4. 1833 na č. 178 ve věku 65 let, rovněž jako schwarzfärber (Tamtéž, fol. 86v). Grunt č. 178 byl později ve vlastnictví rodiny Janíků, od roku 1841 byl spoluvlastníkem půlgruntu č. 178 barvíř Martin Janík, jak je uvedeno v jeho pozůstalostním spise (MZA, SOkA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1887/263 – Martin Janík).

Chalupu č. st. 26/nov. 57 vlastnil od roku 1798 Michalův syn Jan (*1769), na tomto domovním čísle byl zapsán při sňatku v roce 1791 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2302, sig. VM VIII 5. Oddací matrika Rožnov, 1746–1795, fol. 135r) a zde se také rodily jeho děti. Dalším pokračovatelem v barvířském řemesle i ve vlastnictví chalupy je Michalův vnuk Jan (*1803, pokřtěný Johann Adam; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 36r) a po něm pravnuke Jan (*1825, syn Johanna Adama; Tamtéž, fol. 103r). Při sčítání lidu v roce 1857 vlastnil chalupu č. 57 barvířský mistr Jan Bayer (*1825) a v roce 1890 byl majitelem jeho syn Jan Marcelin Bayer (*18. 6. 1854; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2307, sig. VM VIII 10. Rodná matrika Rožnov, 1851–1878, fol. 47r; †18. 1. 1924; VMP, podsbírká Písemnosti a tisky, inv. č. A 27274. Hřbitovní matrika, starý hřbitov Rožnov pod Radhoštěm, 1897–1979, 247), který se však už nevěnoval barvířství, ale živnosti pernkářské a voskařské. Jan Bayer (*1825) byl posledním barvířem této rodové větve, zemřel v 60 letech na zánět plic v Rožnově na č. 464 (domovní č. 57 bylo dle sčítacích operátů z roku 1880 sloučeno s domovním č. 464). V roce 1900 stál dům na Polní ulici, na levém břehu Házovky. Její tok byl později při modernizaci města změněn a dům Bayerů už tam dnes nestojí.

Michalův syn Jan (*1769) se oženil s Veronikou roz. Vokáčovou (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2302, sig. VM VIII 5. Oddací matrika Rožnov, 1746–1795, fol. 135r) a při narození jejich potomků v Rožnově na č. 26 byl v matrice zapisován jako färber. Dospělého věku se dožily pouze tři z dětí – Josef (*23. 1. 1793, pokřtěný Joseph; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795, fol. 144r), Jan Adam (*1803) a Anna (*3. 9. 1807; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 47r). Z obou synů se stali také barvíři a dcera Anna se provdala za barvíře Martina Janíka. Jan Bayer zemřel dne 18. 4. 1833 ve věku 64 let na č. 178 a ve stejném domě zemřela o šest let později jeho manželka Veronika. V pozůstalosti po Veronice Bayerové zemřelé dne 20. 4. 1839 na č. 178 bylo zapsáno mj. 20 loktů plátna, 1 železný kotel k barvení a 2 kádě z měkkého dřeva, což nasvědčuje existenci barvířské dílny na tomto domovním čísle.⁶

Nejstarší Janův syn Josef (*1793) byl zapsán v rožnovské evidenci řemeslníků pod domovním č. 167 s povolením k provozování živnosti barvíře ze dne 14. 9. 1817 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1). V lednu roku 1818 uzavřel Josef sňatek s Barborou Halamíčkovou a v prosinci téhož roku se mu narodil první syn Josef (*29. 12. 1818, pokřtěný Joseph; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 76r). V matričním záznamu při jeho narození byl zapsán jako „schwarz und blau färber meister“. Chalupu č. 107 st./167 nov., včetně příslušenství a pozemků k ní patřících, daroval Josefovi (*1793) jeho otec Jan (*1769) na základě darujícího listu v roce 1830 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 57. Gruntovní kniha 1832–1840, fol. 18). O čtrnáct let později dne 25. 1. 1844 postoupil barvířský mistr Josef Bayer tento dům svému dospělému synovi Josefovi (*1818) se všemi právy a povinnostmi (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 55. Gruntovní kniha 1842–1848, fol. 122). Tentýž den byla sepsána a podepsána smlouva mezi barvířským mistrem Josefem Bayerem a Annou Bayerovou, dcerou Františka Bayera, též barvířského mistra. Předmětem této smlouvy byly nemovitosti č. 167 a č. 113, které získali budoucí manželé od svých otců a které sobě navzájem darovali. Sňatkem uzavřeným 13. 2. 1844 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII

11. Oddací matrika Rožnov, 1796–1864, fol. 64v) došlo ke spojení dvou vzdáleně příbuzných barvířských rodin a jejich majetků (ženichův děd Joannes Laurencius (*1769) byl bratrancem otce nevěsty Františka (*1779)). V roce 1850 získal Josef povolení k provozování živnosti barvíře na domovním č. 113, při němž stála barevna (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1). V rodném domě č. 167 žil jeho otec barvířský mistr Josef Bayer (*1793) až do roku 1859, kdy zemřel (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtí matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 239v). Manželka Barbora jej přežila o čtyři roky (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtí matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 33).

Obr. 2: Josef Bayer (1818–1885), rožnovský barvíř a starosta, inv. č. A 37113, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP.

Z potomků Josepha (*1818) se vyučil barvířem pouze syn František (*1853, pokřtěný František Josef; Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2307, sig. VM VIII 10. Rodná matrika Rožnov, 1851–1878, fol. 30r), při sčítání lidu v roce 1869 evidovaný na č. 113 jako svobodný a barvíř. Další jeho stopy v řemesle nebyly zjištěny. Dcera Anna (*1847; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2306, sig. VM VIII 9. Rodná matrika Rožnov, 1842–1850, fol. 144v) se provdala za barvíře Aloise Černocho z Frenštátu pod Radhoštěm, který se do Rožnova přiznal a tiskl modrotisk v barvírně svého tchána Josefa Bayera. Hmotné doklady o činnosti Bayerovy a Černochovy barevny se nacházejí ve VMP, v NM v Praze a v archivu NM. Součástí sbírkového fondu Etnografického oddělení NM je barvířský kruh a soubor 372 forem, z nichž podle evidenčních záznamů pochází 56 forem z dílny Josefa Bayera, dvě formy z dílny Aloise Černocho a 314 forem z dílny Josefa Černocho (Acta musealia 17, č. 1–2, 200). V archivu NM je deponován notes s recepty na barvířské rezerváže s vlastnoručními zápisy Aloise Černocho (NM, fond etnografie, inv. č. A 4453. Notes s recepty na barvířské rezerváže). VMP spravuje soubor téměř tří set forem pocházejících z rožnovských dílen.⁷

Druhý Janův syn Jan Adam (*1803) byl barvířem na č. 57. Ve smlouvě ze dne 2. 5. 1822, sepsané mezi Janem Bayerem a Barborou Mayerovou „(...) věnuje otec Jan Bayer svému synu Janu a nastávající manželce jeho (...) chalupu pod č. 26 st./57 nov. stojící (...) a ponechává při tem místě jeho barvířský werkstat se vším k tomu patřícím potřebným náčiním a společný náklad při tem vést (...)“ (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 52. Gruntovní kniha 1805–1850 (1867), fol. 174). Jan Bayer byl evidován v Cechu barvířů a mandlířů v Olomouci, kde také získal v roce 1828 Mistrovský list pro odbornost „Schön, Blau und Schwarzfärber“ (VMP, podsírka Pisemnosti a tisky, inv. č. A 24238. Mistrovský list – Johann Bayer). Dle výše zmíněné smlouvy provozoval řemeslo společně se svým otcem Janem (*1769), který zemřel v roce 1833 jako schwarzfärber (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 86v). Jan Adam zemřel v poměrně mladém věku 47 let na plicní chorobu (Tamtéž, fol. 191v). Na řemeslo navázal jeho syn Jan (*1825), při sčítání lidu v letech 1857, 1869 a 1880 evidovaný jako majitel domu č. 57 a barvířský mistr. V roce 1880 byl na tomto čísle zapsán i Janův syn Bohumil (*1864, pokřtěný Bohumil Theofil; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2307, sig. VM VIII 10. Rodná matrika Rožnov, 1851–1878, fol. 137r) jako svobodný učedník, t. č. ve Vídni. Podle zápisu ve sčítacím archu byly v té době ve službě ve Vídni také dvě Janovy dcery, Anna (*1858) a Julie (*1862). Bohumil, jemuž byla v roce 1883 vydána pracovní knížka pro obor barvíř, byl posledním vyučeným barvířem této rodové větve (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 159. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1864–1884, 28). Jestli se barvířství věnoval, nebylo v archivních pramenech zjištěno. Podle rodinných pamětí Bayerů z č. 57 se ve Vídni oženil a zemřel mladý na tuberkulózu. Jeho dva synové už neuměli česky a do Rožnova jezdili jen občas. Byly zde zaznamenány také vzpomínky perníkáře a voskaře Jana Marcelina Bayera (1854–1924) na jeho otce a na těžké řemeslo barvířské, při němž museli jako děti pomáhat. Vzpomínal, že během zimy se vyráběly formy pro tisk, matka a sestry sešívaly kusy domácího plátna na fěrtochy. Všechno se dělalo ručně. O postupu barvení nebyly zapsány žádné přesnější informace, pouze to, že barvil indigem a vzory byly bílé na modrém podkladu.⁸ Soubor modrotiskových i perníkářských forem z této rodiny Bayerů, označené iniciálami JMB jsou uloženy ve sbírce

VMP, jako doklady jejich řemeslné činnosti. Jan Bayer (*1825) byl posledním barvířem v Rožnově na č. 57. Zemřel ve věku téměř 60 let na zánět plic (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 304). Dle záznamů z úmrtních matrik je zřejmé, že v této rodině byly dispozice k plicním onemocněním.

Obr. 3: Johann Bayer (1825–1885) s manželkou Kateřinou roz. Janíkovou, barvíř, inv. č. A 45469, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, s. 10.

Obr. 4: Jan Marcelin Bajer s rodinou, inv. č. A 36583, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP. |

Rodová linie vedoucí za Antonínem Bayerem (*1747) pokračovala jedním z jeho synů. První dvě děti Antonína a jeho manželky Rosiny se narodily v Rožnově na č. 70, další pak na č. 71. Při jejich narození byl Antonín v matrice zapisován jako finctor. Nejstarší syn Jan (*16. 11. 1772, pokřtěný Joannes; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795, fol. 16r) zemřel při narození. Na otcovo řemeslo navázal až František (*10. 8. 1779, pokřtěný Franciscus; Tamtéž, fol. 77r), který se jako jediný z potomků stal barvířem.⁹

František pracoval v barvířské dílně v Rožnově na č. 113. Jeho otec Antonín (*1747) koupil v roce 1774 podle zápisu v gruntovní knize od Ondřeje Segeta „(...) chalupu s očistinu (...) a vším příslušenstvím (...) a zahradu“ s podmínkou práva bydlení zde do smrti pro původního majitele a jeho manželku. Jednalo se o chalupu č. 71, kde se po roce 1774 rodily Antonínovy děti a která po přečíslování domů v Rožnově na začátku 19. století dostala nové č. 113 (uprostřed stránky nahoře je dopsáno č. 113; MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689 – 1850, fol. 23). Na tomto domovním čísle také Antonín Bayer dne 5. 11. 1807 zemřel ve věku 60 let jako schwarzfärber meister (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 35r). Zápis v gruntovní knize ze dne 11. 2. 1798 uvádí, že: „odvedl Antonius Bayer svoji chalupu pod Nr 71 ležící (...) i s barevniu (...) svojimu synu Franzovi Bajerovi (...)“ (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm,

inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689–1850, fol. 23–24). Ten se o dva roky později oženil se sedmnáctiletou Annou roz. Kovářovou z Tylovic. Ženich, dvaadvacetiletý František Bajer, je zapsán v oddací matrice jako färber (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII 11. Oddací matrika Rožnov, 1796–1864, fol. 5v). V soupise živnostníků a řemeslníků města Rožnova z let 1817–1871 byl evidován mezi barvíři jako první v pořadí na domovním č. 113. František neměl následovníka v řemesle, ale jeho dcera Anna (*10. 7. 1818, pokřtěná Anna Margaretha; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 74v) se provdala za barvíře Josefa Bayera (1818), pocházejícího z chalupy č. 107 st./167 nov., v níž provozoval živnost jeho otec schwarz und blau färber meister Josef Bayer (*1793). Josef se přizpůsobil do domu č. 113 a v roce 1850 zde získal koncesi na barvířskou živnost (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1). Pracoval v dílně po svém tchánovi Franzovi Bayerovi, který zemřel jako výminkář dne 14. 4. 1863 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 25).

Syn Antonína a Doroty Martin (*1754) se oženil s Marinou, dcerou Ondřeje Krupy v roce 1776. Při sňatku byl zapsán jako tinctoris (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2302, sig. VM VIII 5. Oddací matrika Rožnov, 1746–1795, fol. 97v). Od svého otce dostal v roce 1777 chalupu č. 70 (později nové č. 112) i se vším příslušenstvím (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689–1850, fol. 283). Na tomto místě sedmdesátiletý rožnovský měšťan Martin Bayer dne 25. 5. 1825 také zemřel (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 71r). Dalšími barvíři z této rodové větve byli až jeho vnuci – po synu Michalovi (*1. 7. 1786; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795, fol. 116r) vnuk František (*19. 11. 1817, pokřtěný Franciscus; ZAO sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 72v) a po synu Martinovi (*25. 9. 1791; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795, fol. 138r) vnuk Antonín (*10. 5. 1826, pokřtěný Antonius; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 107r).

František Bajer (*1817), syn domkaře Michala (*1786), získal v roce 1843 povolení k provozování živnosti na č. 143 (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1) a řemeslo provozoval pravděpodobně do roku 1866, kdy zemřel na tyfus ve věku nedožitých 49 let (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 76). Podle údajů ve sčítacích operátech byla v roce 1869 majitelkou chalupy č. 143 vdova Kateřina Bajerová a mezi přítomnými byl syn Albín (*13. 12. 1852; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2307, sig. VM VIII 10. Rodná matrika Rožnov, 1851–1878, fol. 26v), barvířský tovaryš. Albín se vyučil barvířem u svého strýce Antonína Bayera na č. 112, což dokládá zápis v evidenci pracovních knížek ze dne 18. 4. 1869, kdy mu byla knížka vydána (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 159. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1864–1884, 36). Při sčítání lidu v roce 1880 je na č. 143 evidován barvířský mistr Albín Bajer a jeho matka je zapsána jako vdova a výminkářka. O deset let později je zde přítomna majitelka bytu Kateřina Bajerová a dva nájemníci. Při výzkumu nebylo zjištěno, jak dlouho po roce 1880 řemeslo skutečně provozoval, a jeho jméno není zapsáno ani v rožnovské živnostenské evidenci. Albín Bajer zemřel dne 11. 7. 1888 v poměrně mladém věku 36 let ve Vidči (jako nájemník obec-

ní hospody) a jeho tělo bylo převezeno k pohřbení do Rožnova (MZA, SOkA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1888/408 – Albin Bajer).

Antonín Bajer (*1826), syn tkalce Martina (*1791; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795, fol. 138r), se narodil v chalupě č. 112 a zde také získal v roce 1847 ve věku 21 let povolení k provozování barvířské živnosti (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1). Barvířem se vyučil také jeho syn Albert (*16. 7. 1848), jemuž byla vydána pracovní knížka pro tuto profesi 8. 5. 1866 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 159. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1864–1884, 2). O dva roky později však zemřel na neštovice, a to ve velmi mladém věku 19 let (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 97). V následujícím roce 1869 zemřel také Antonín, barvíř a chalupník, který ve 42 letech podlehl tuberkulóze (Tamtéž, pag. 108). Chalupa č. 112 byla ve sčítacích operátech v roce 1900 evidována na Horní ulici, v místech naproti bystřickému mostu, směřujícímu přes místní část Kramolišov a dále do obce Valašská Bystřice. Dnes je zde ulice Bayerova a dům č. 112 tady stále stojí, avšak pochopitelně v jiné podobě.

V rozvětveném rodu rožnovských Bayerů se sedmnáct jejich příslušníků věnovalo barvířství. Řemeslná tradice začala Michalem (*1697), který přišel z Valašského Meziříčí a v Rožnově koupil v roce 1732 chalupu. Na něj navázal jeho bratr Antonín (*1718), který od něj tuto chalupu v roce 1744 odkoupil a následně pak Antonínovi potomci v několika dalších generacích až do druhé poloviny 70. letech 19. století. V roce 1877 převzal barevnu Josefa Bayera (*1818) barvíř z Frenštátu pod Radhoštěm Alois Černoch (*1853) poté, co se oženil s jeho dcerou Annou. Posledním barvířem v Rožnově byl Aloisův syn Josef Černoch (1885), který barvil modrotisk společně s otcem až do roku 1934. Po jeho smrti na začátku roku 1935 už sám modrotisk nevyráběl. V rodu Bayerů a na ně navazujících Černochoch se udržela řemeslná tradice barvířství cca dvě století.

Rod Paschka – Paška

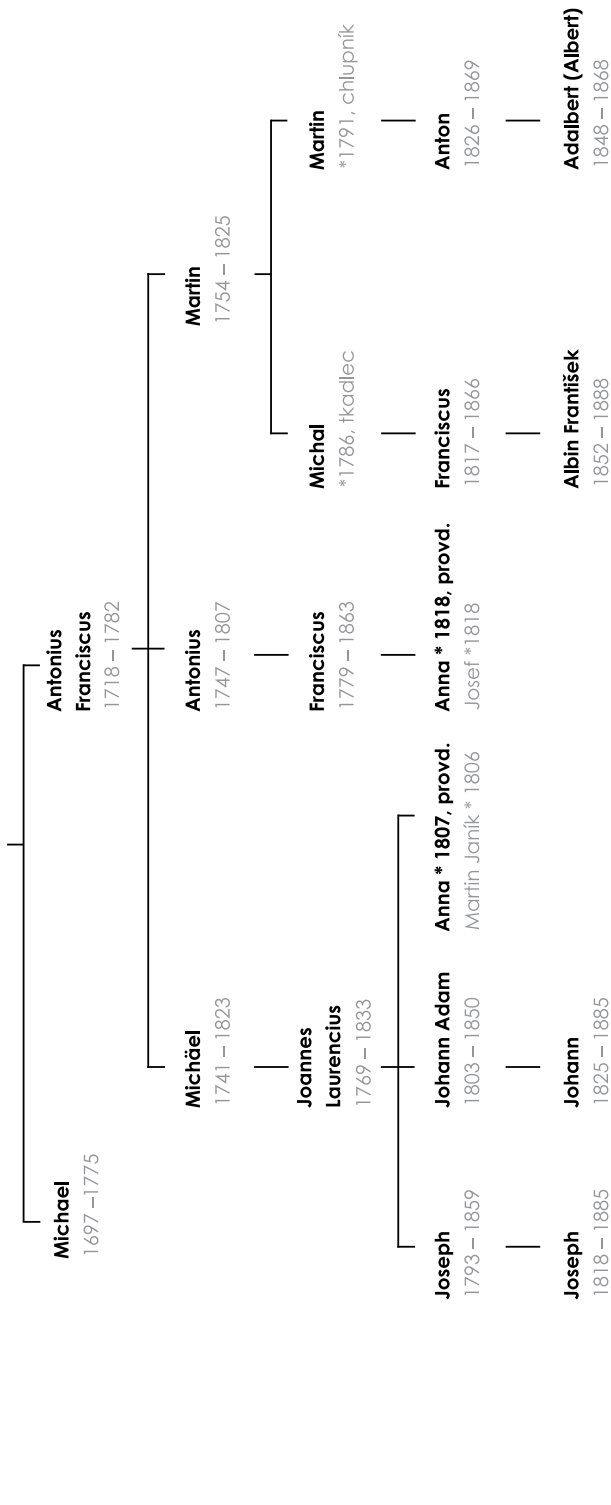
Kořeny rožnovského barvířského rodu Pašků sahají do období kolem poloviny 18. století. Nejstarším zjištěným barvířem tohoto rodu je Martin Paška (*11. 11. 1721; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2298, sig. VM VIII 1. Rodná matrika Rožnov, 1688–1734, fol. 240v). Dva roky po sňatku uzavřeném 26. 9. 1752 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2302, sig. VM VIII 5. Oddací matrika Rožnov, 1746–1795, fol. 21v) s Marinou, dcerou Martina Tkadlece ze Zubří, se manželům narodil syn Jan (pokřtěný Johannes; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2299, sig. VM VIII 2. Rodná matrika Rožnov, 1735–1770, fol. 185v). V matričním záznamu z roku 1754, pořízeném při jeho narození, byla nalezena první zmínka o profesi otce Martina Pašky, který zde byl zapsán jako tinctor. V době sňatku bylo Martinovi 31 let, lze se tedy domnívat, že byl barvířem už před rokem 1750 a za předpokladu, že se vyučil ve věku kolem 20 let, pravděpodobně mohl řemeslo vykonávat už kolem roku 1740. Tyto domněnky však nebyly při výzkumu fakticky doloženy. Martin Paška zemřel poměrně mladý ve věku 45 let dne 19. 6. 1766 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2304, sig. VM VIII 7. Úmrtní matrika Rožnov, 1755–1795, fol. 38v), příčina smrti není v matrice uvedena.

První Martinův syn se dožil věku pouhých tří měsíců (Tamtéž, fol. 4r). Druhý syn

Rod Bayer a na ně navazující Černoch, Rožnov č. 113

Schema – mezigenerační mobilita
v barvířském řemesle

Pavel Bayer
1659, + nezjištěno

Anna * 1847, provd. **František Josef**
Alois Černoch *1853, + nezjištěno *1864, + nezjištěno
1853 – 1935

Josef Černoch
1885 – 1971

Obr. 5. Schéma – mezigenerační mobilita v barvířském řemesle, rod Bayer – Černoch.

František (*2. 12. 1758, pokřtěný Franciscus; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2299, sig. VM VIII 2. Rodná matrika Rožnov, 1735–1770, fol. 229r) navázal na řemeslo svého otce. V roce 1794 se šestadvacetiletý František oženil s dvacetiletou Marinou dcerou Martina Zelenky z Rožnova a jejich děti se rodily na č. 295. V záznamech rodné matriky byl při narození svých dětí zapisován jako färber. František Paška zemřel v 54 letech dne 3. 9. 1812 jako schwarzfärber v Rožnově na č. 295 na zánět ledvin (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 45r).

V řemesle pokračoval jeden z Františkových synů Martin (*3. 4. 1799, narozený jako dvojče sestry Margarethy; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 15r). Martin Paška z č. 75 je zapsán mezi barvíři v evidenční knize řemeslníků a obchodníků v Rožnově mezi lety 1817–1871 jako druhý v pořadí (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1). V záznamu však není uvedeno datum vydání povolení k provozování živnosti. První datovaný zápis v seznamu barvířů, který následuje za Martinem, je z roku 1817. Lze se domnívat, že povolení pravděpodobně získal téhož roku, ve věku 18 let, popř. dříve. Po otci zdědil Martin „chalupu i s barevnou v městečku Rožnov pod čp. 295 st./75 now“ na základě doručujícího listu ze dne 17. září 1822, se vším příslušenstvím, právy a povinnostmi k usedlosti se vtahujícími a s povinností vyplatit sourozence (MZA, SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 52. Gruntovní kniha 1805–1850 (1867), fol. 339). O několik měsíců později se dne 5. 2. 1823 oženil s dcerou rožnovského měšťana. Při sňatku je v matrice zapsán ženich Martin Paška, 24 let jako schwarczfärber, syn Františka Pašky, domkaře z Rožnova čp. 75 a nevěsta Anna, 20 let, dcera Michala Skalky, měšťana z Rožnova čp. 47 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII 11. Oddací matrika Rožnov, 1796–1864, fol. 24r). Martinovi a Anně se narodilo mezi lety 1824 až 1841 devět dětí, šest synů a tři dcery. Dvě z dětí zemřely v dětském věku (dva roky a sedm měsíců) na zánět plic. Synové Jan a Michal šli ve stopách svých předků a stali se také barvíři. Martin Paška zemřel 29. 3. 1848 v Rožnově na č. 75 na tyfus ve věku nedožitých 49 let, v matrice byl zapsán jako domkař (něm. Häusler; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860, fol. 181v). Manželka Anna jej přežila o devět let. V pozůstalostním spise Anny Paschkové († 20. 3. 1857) je v soupise věcí zapsán mj. barvířský materiál (Färbe-Material) uložený v duběnkách v ceně 84 zlatých. Ze spisu se dozvídáme také informace o profesích dalších Paškových synů – František (*1828) byl kovářským mistrem na č. 193, Michal (*1831) a Martin (*1833) byli v té době vojáci a Josef (*1838) se stal také kovářem (MZA, SOKA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1857/57 – Anna Paschka). Ve sčítacích operátech z roku 1880 je syn Martin (*1833) zapsán na č. 286 jako obecní strážník.

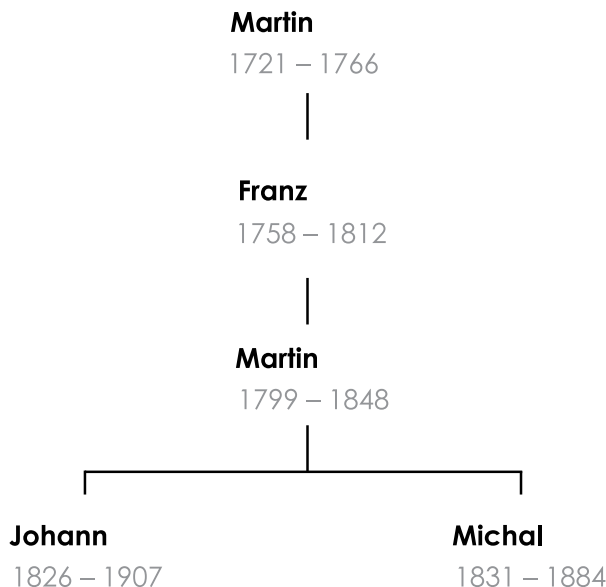
Na rodinnou řemeslnou tradici navázali Martinovi synové Jan (*20. 5. 1826; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 107v) a Michal (*27. 3. 1831; Tamtéž, fol. 129v). Jan Paška se stal barvířským mistrem na č. 75. Potvrzují to zápisy ve sčítacích operátech z let 1869 a 1880, kde byl zapsán jako majitel domu a barvířský mistr. V dalších letech 1890 a 1900 (v tomto roce je č. 75 zapsáno na ulici Na Drahách) už byl evidován jako rolník. Lze usuzovat, že mezi lety 1880 a 1890, tedy mezi 54. a 64. rokem svého věku, pravděpodobně se řemeslem skončil a s ním také skončilo provozování barvířství v rodině Pašků. Jan se oženil v roce 1853 s dvacetiletou Annou, dcerou měšťana Josefa Janíka z Rožnova a při

šňatku byl zapsán jako domkař (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII 11. Od-
dací matrika Rožnov, 1796–1864, fol. 107v). Paškovým se narodilo několik dětí, ale
žádný z potomků v řemesle nepokračoval. Ve VMP se nachází složka s rodopisnými
informacemi rodiny Paškových, kde je zmínka o jeho synovi Albertu Paškovi, kte-
rý působil jako nadučitel ve Viganticích (VMP, podsbírká Písemnosti a tisky, inv. č.
A 45415. Složka – rodina Paškova). Jan Paška se dožil na rozdíl od svého otce Mar-
tina vysokého věku 81 let, zemřel jako vdovec dne 30. 9. 1907. Matriční zápis uvádí
jako příčinu smrti sešlost věkem (VMP, podsbírká Písemnosti a tisky, inv. č. A 27274.
Hřbitovní matrika, starý hřbitov Rožnov pod Radhoštěm, 1897–1979, 116). Při výzku-
mu nebylo zjištěno, kde byl Jan Paška jako barvíř evidován, ani datum ukončení
jeho živnosti. Přestože byl uváděn v matričních záznamech jako mistr, nebyl zapsán
v soupise barvířů městečka Rožnova ani v živnostenských evidencích z jiných míst,
prostudovaných během výzkumu (Vsetín, Valašské Meziříčí, Olomouc).

Janův bratr Michal Paška (*1831) získal dle rožnovské živnostenské evidence po-
volení k provozování živnosti barvíře 3. listopadu 1862. (SOkA Vsetín, kniha č. 158, 1) Ve
sčítacích operátech je na č. 75 evidován pouze v roce 1857 bez uvedení profese
(v pozůstalostním spise jeho matky z téhož roku je zmiňován jako voják), později pak
až v roce 1880 na č. 288 jako nájemník. Mezi těmito lety není zapsán ani na jednom
z těchto čísel. Při výzkumu nebylo zjištěno, kde mezi lety 1857 a 1880 pobýval a jestli
řemeslo provozoval, ale informace z pozůstalostního spisu jeho matky nasvědču-
je tomu, že byl pravděpodobně jako voják mimo Rožnov (MZA, SOkA Vsetín, OS
Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1857/57 – Anna Paschka). Podle mat-
ričního zápisu zemřel Michal Paška dne 5. 5. 1884 v Rožnově na č. 74 jako nádeník
na zápal plic (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov,
1861–1902, pag. 291).

Dům s barevnou barvíře Pašky stál nedaleko za bystřickým mostem po levém bře-
hu Házovky, poblíž potoka tekoucího z místní části Uhliska. Ve sčítacích operátech
v roce 1900 je č. 75 zapsáno na ulici Na Drahách, v současné době je toto domovní
číslo evidováno v ulici Ve Včelíně. Podle záznamů v pozemkové knize vlastnili dům
č. 75 v roce 1853 Jan (*1826, syn Martinův) a Anna Paškovi. Anna postoupila na zá-
kladě odevzdací listiny ze dne 30. 12. 1892 svoji polovinu domu rovným dílem svým
synům Albertovi a Leonardovi. Podíl po Leonardovi byl přepsán na Alberta Pašku
dne 25. 11. 1903, v roce 1909 bylo vloženo právo vlastnické pro Karla Frňku a Marii
Paškovou provdanou Frňkovou, v roce 1913 byl dům vydražen a majitelem se stal
pan Hořelka. Od roku 1918 až dodnes je dům ve vlastnictví rodiny Hoferků (Kata-
strální úřad Valašské Meziříčí, Pozemková kniha Rožnov, kn. vl. 75, vkladový list B, 111).

Analýzou archivních pramenů bylo zjištěno, že v rodu Pašků se řemeslo dědilo
z otce na syna nejméně po čtyři generace. Nejstarším zjištěným barvířem byl Martin
Paška (1721–1766), pak jeho syn František Paška (1758–1812), po něm Františkův syn
Martin Paška (1799–1848) a poté Martinovi synové Jan (1826–1907) a Michal (1831–
1884). Jan Paška byl posledním činným barvířem tohoto rodu, provozující barvířství
cca do 80. let 19. století. Zemřel na začátku 20. století v roce 1907. Shrňme-li časo-
vá data, věnoval se rod Pašků barvířskému řemeslu v Rožnově na č. 295 st./75 nov.
v období od první poloviny 18. až do druhé poloviny 19. století, přibližně od roku
1740/50 do roku 1880, to znamená cca sto třicet let.

Obr. 6: Schéma – mezigenerační mobilita v barvířském řemesle, rod Paschka |

Martin Janík (1806–1887)

Martin Janík se narodil 2. listopadu 1806 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 46r) v rodině rožnovského měšťana Josefa Janíka a jeho manželky Mariny. Ve dvaceti letech se oženil s devatenáctiletou Annou, dcerou barvíře Jana Bayera (*1769) z č. 178. Sňatek byl uzavřen v Rožnově 16. května 1826 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII 11. Oddací matrika Rožnov, 1796–1864, fol. 27v). Podle svatební smlouvy, datované 4. května 1826 a sepsané mezi nastávajícími manželi a jejich rodiči, věnuje Josef Janík svému synovi Martinovi do vlastnictví a užívání dům ležící v Rožnově pod č. 175 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 53. Gruntovní kniha 1805–1850 (1861), fol. 157). Pozemek i s chalupou patřil Janíkům od roku 1823, kdy jej koupil od obce otec Josefa Martin Janík (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 53. Gruntovní kniha 1805–1850 (1861), fol. 156). V roce sňatku získal Martin Janík také povolení k provozování živnosti barvíře. Záznám o získání koncese, udělené vrchnostenským úřadem v Krásně, je datovaný 8. srpna 1826 (MZA, SOkA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871, 1). Kromě měšťanského domu č. 175 na tehdejší Rudolfově náměstí (dnes Masarykovo náměstí) byl od roku 1841 spoluvlastníkem poloviny půlgruntu č. 178 ležícího v ulici Na Zahradách, při němž byla postavena barevna. Dům č. 175 stále stojí na původním místě, v současné době je to však na ulici Palackého, která ústí do náměstí. Nemá už svoji původní podobu, ale ze zadní strany domu je i dnes možno vidět část dřevěného roubení.

Obr. 7: pohlednice – Šmutný A.: Partie z Rožnova (Rožnovská struha v ulici Na Zahradách), inv. č. A 23852, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP.

Obr. 8: Zadní strana domu č. 175 v Rožnově pod Radhoštěm, 2021, foto J. Kolář.

Janík byl rovněž majitelem domů č. 33 a č. 34 postavených v Kostelní ulici pod jednou střechou krytou šindelem a dalších pozemků a parcel. Soupis majetku, který rozdělil v poslední vůli sepsané dva měsíce před smrtí mezi manželku Annu a své potomky, je popsán v protokolu ze dne 18. 7. 1887 sepsaném c. k. notářem Antonínem Tošnarem. Tento protokol se soupisem majetku, opis poslední vůle a listina o zapsání úmrtí jsou součástí pozůstalostního spisu uloženého v SOkA Vsetín. Martin Janík zemřel 18. května 1887 ve věku 81 let jako měšťan a barvíř na č. 175 (MZA, SOkA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1887/263 – Martin Janík). V pozůstalostním spise je zapsáno, že svůj podíl na půlgruntu odkázal manželce Anně. Půlgrunt č. 178 byl popsán takto: „Stavení k půlgruntu tomuto patřící leží na zahradách a jest kromě malé částky, která jest z tvrdého materiálu ze dřeva vystavené a šindelem kryté, 11.80 dlouhé, 8 široké a 3 vysoké, sestává z jedné světnice, jednoho kabinetu a jedné kuchyně, které okny a dveřmi opatřené jsou, půda jest dlážděná, má sýpku pro zboží, zděný komín, krov se štíty proutěnými. Při stavení tomto jest z tvrdého materiálu vystavena barevna a kůlna ze dřeva 8m dlouhá, 4m široká a 2m vysoká a šindelem krytá. Při staveních těchto postaven jest také chlévec pro dobytek černý a rohoví. Všechny stavení tyto nacházejí se v dobrém stavu stavebním. K stavením těmto patří také stodola ze dřeva v zahradě postavená, šindelem krytá, sestávající z jednoho humna a jednoho přístodolku, jest 9.20 m dlouhá, 6.50 m široká, 3.50 m vysoká a jest v prostředním stavu stavebním.“ Zděný dům č. 175 i s pozemky zdědila dcera Veronika (*22. 9. 1843; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2306, sig. VM VIII 9. Rodná matrika Rožnov, 1842–1850, fol. 49v) s právem neomezeného užívání domu i polností pro matku Annu až do její smrti a s povinností vyplatit sourozence. Později vlastnila Veronika také půlgrunt č. 178, který jí byl přepsán po matce Anně Janíkové (VMP, podsbírká Písemnosti a tisky, inv. č. A 36494/4. Dopis c. k. okresního soudu v Rožnově Veronice Janíkové ze dne 14. 12. 1892), zemřelé ve věku 84 let v roce 1891 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 417).

Ve sčítacích operátech z roku 1869 byl Martin Janík evidován jako majitel domu č. 175 a samostatný barvířský mistr, při dalším sčítání lidu v roce 1880, kdy byl ve věku 73 let už jako rolník. Lze předpokládat, že provozování barvířství ukončil kolem 70. let 19. století, vzhledem k jeho věku spíše v jejich první polovině. Přesné datum složení živnosti nebylo zjištěno. Celková doba jeho profesní činnosti v oboru barvířství, počítá-li se od roku 1826, kdy mu byla udělena koncese, trvala pravděpodobně více než čtyřicet let. Barvíř Martin Janík zemřel dne 18. 5. 1887 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 334) ve věku 81 let.

Z Janíkových potomků nepokračoval žádný v barvířském řemesle. V matrice byl při jejich narození zapisován Martin Janík jako měšťan nebo barvíř. Tři z osmi dětí (šest synů a dvě dcery) zemřely v dětském věku. Nejstarší syn Martin (*1827; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841, fol. 113r), v poslední vůli otce zmiňovaný jako vystěhovalý do Ameriky, byl evidovaný ve sčítacích operátech v roce 1857 na č. 175 a později až v roce 1890 na č. 178 jako majitel bytu (bez uvedení profese), kde žil po návratu domů. Na tomto místě Martin, svobodný syn měšťana a barvíře Janíka, zemřel náhle na mrtvici dne 13. 6. 1892 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902, pag. 428). Mezi lety 1857 a 1869 bydleli v domě č. 178 nájemníci a v roce 1880 nebyl dům obydlen. V roce 1900 byl dům č. 178 v ulici Na Zahradách opět pronajímán k bydlení nájemní-

kům a v roce 1910 jsou evidováni jako vlastníci Josef Divín a jeho manželka Veronika roz. Janíková. V roce 1921 už domovní č. 178 ve sčítacích arších nefiguruje. Další potomci barvíře Martina Janíka Ignatz a Hyppolit se stali kupci, obchodovali se zbožím smíšeným v Rožnově na č. 36. Zde byli evidováni při sčítání lidu v letech 1869, 1880 a 1890. Veronika Janíková, která po rodičích zdělila dům na náměstí č. 175 i půlgrunt č. 178, se provdala v padesáti letech, dva roky po smrti matky. Při sňatku v roce 1893 byla v matrice zapsána Veronika, měšťanská dcera po zemřelém Martinu Janíkovi a ženich, třicetiletý Josef Divín, služebný, Rožnov č. 174 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2312, sig. VM VIII 15. Oddací matrika Rožnov, 1865–1902, fol. 149). Podle zápisu v katastru nemovitostí ze dne 21. 2. 1893 se stal Josef Divín, na základě oddávacího listu ze dne 11. 2. 1893 a smlouvy svatební a odstupní ze dne 9. 2. 1893, vlastníkem poloviny usedlosti č. 178 (Katastrální úřad Valašské Meziříčí, Pozemková kniha Rožnov, kn. vl. 178, vkladový list B, 403). Sčítací operáty z roku 1900, 1910 i 1921 uvádějí Josefa Divína také jako majetníka č. 175 a jeho manželku Veroniku Divínovou jako spoluvlastnici.

Barvíř Martin Janík patřil k váženým rožnovským měšťanům, který vedle své náročné profese pracoval i pro obec. Martin Tkadlec v kronice, popisující události v Rožnově z období od první poloviny 19. století do roku 1878, zapsal, že Martin Janík byl v roce 1850 zvolen do funkce druhého radního obecního úřadu rožnovského (VMP, pomocný sbírkový fond Rukopisy, R 70, 1962. Opis „Z kroniky měšťana Martina Tkalce“, 10). Ve VMP je deponován soubor různorodých předmětů pocházejících z Janíkova domu č. 175 z rožnovského náměstí, v němž jsou obsaženy věci z vybavení domácnosti, keramika, sklo, zemědělské a řemeslné předměty, textilie aj. V souvislosti s barvířstvím jsou ve sbírce uloženy dřevěné barvířské cejchy a kovové značky používané na označování barveného plátna, modrotiskové formy vč. malé formy – firemní značky se jménem Martin Janík, vyřezaným ozdobným písmem, textilní vzorník s otisky vzorů barvířských forem a razidlo s iniciálami IM.

Obr. 9: Forma modrotisková, inv. č. 1385, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 10: Barvířský cejch, inv. č. 10877, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 11: Barvířská značka, inv. č. 10855, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Alois a Josef Černochovi, poslední barvíři v Rožnově pod Radhoštěm

O osobnostech posledních rožnovských barvířů Josefovi a jeho otci Aloisovi Černochovi se dozvídáme z článku Arnošta Kubeši (KUBEŠA 1964, 43–45). Popisuje v něm vybavení barevny, která stála na Horní ulici č. 113, postup výroby modrotisku, sortiment výrobků, používané a oblíbené vzory. Další informace o této dílně byly získány při výzkumu paní Salichové u Josefa Černocho v roce 1970 a byly publikovány v malém tisku Modrotisk na Valašsku.

Obr. 12: Alois Černoch, N 7898, fotokopie, 1970, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto B. Přikryl, fotoarchiv VMP.

Alois Černoch (*16. 6. 1853; ZAO, sbírka matrik, inv. č. 1399, sig. P VI 10. Rodná matrika Frenštát pod Radhoštěm, 1843–1853, fol. 321), barvíř a syn tkalce Františka Černocha z Frenštátu se dne 20. 11. 1877 oženil s Annou, dcerou rožnovského barvíře Josefa Bayera z Horní ulice č. 113 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2312, sig. VM VIII 15. Oddací matrika Rožnov, 1865–1902, fol. 67). V Rožnově navázal na práci svého tchána a vyráběl modrotisk v jeho barvířské dílně. Kubeša uvádí, že v době, kdy do Rožnova přišel, tam bylo třináct barvířů, z toho čtyři Bayeri provozující barvířské dílny v domech č. 113, č. 112 (oba domy stály vedle sebe v Horní ulici), ve dvoře u Elzerů (v místech dnešního hotelu AGH) a vedle řezníka Molitora (na rožnovském náměstí, v místech, kde je dnes prodejna Albert), dále Paška v ulici na Drahách a jiní. Černochovy fěrtochy byly vyhlášené kvalitou, trvanlivostí barev a krásnými vzory. V Rožnově a okolí byly oblíbené fěrtochy tmavě modré s bílým a světlemodrým vzorem, tištěné oboustranně, na každé straně *okolnice* (neboli bordura – okrajový vzor) a plošný vzor nebo na jedné straně jen *okolnice*. Pro ženy z Hodslavic, z Veřovic a z Mořkova tiskl Černoch tzv. *hoclavské fěrtochy*, nazývané *kasanky*, které měly čtyři *okolnice* nad sebou v kombinaci barev světlomodré a bílé na modrofialové půdě. Modrotiskové výrobky prodávali rožnovští barvíři na jarmarcích ve Valašském Meziříčí, ve Frenštátě, ve Vsetíně, v Novém Hrozenkově, ve Velkých Karlovicích a v Horní Bečvě (KUBEŠA 1964, 43–45). Alois Černoch provozoval v Rožnově barvířskou živnost od roku 1887, kdy získal koncesi, až do roku 1926, v němž živnost oficiálně složil (viz živnostenský registr). Podle zjištění Salichové však barvil modrotisk společně se svým synem Josefem až do roku 1934. Zemřel na začátku následujícího roku dne 21. 2. 1935 jako vdovec a barvíř ve věku 82 let (VMP, podsběrka Písemnosti a tisky, inv. č. A 27274. Hřbitovní matrika, starý hřbitov Rožnov pod Radhoštěm, 1897–1979, 305). Jeho manželka Anna zemřela o třináct let dříve v roce 1922 v 76 letech, ve hřbitovní knize byla zapsána jako manželka mistra barvířského (Tamtéž, 238). Oba byli pohřbeni v Rožnově pod Radhoštěm na starém hřbitově na Prochodné. Náhrobek na jejich hrobě dnes už není. Podle ústní informace od paní Doubravky Vejmelkové, která je pamětnicí rožnovských obyvatel a událostí a dlouhodobě se zabývala zjišťováním informací o lidech pohřbených na starém hřbitově, tam ještě v 80. letech minulého století byl. Kam se poděl, není známo.¹⁰

Manželům Černochovým se 19. února 1885 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 2311, sig. VM VIII 14. Rodná matrika Rožnov, 1879–1899, 90) narodil syn Josef jako nejmladší ze tří dětí. Do šestnácti let studoval na nižším gymnáziu v Přerově, kde během studií bydlel u svého strýce, učitele a spisovatele Františka Bayera. Po návratu domů se vyučil barvířskému řemeslu v otcově dílně, ale zkušenosti nabýval také u jiných barvířů v Novém Jičíně, Krnově a Osoblaze (KUBEŠA 1964, 43–45). Společně s otcem potom pracoval v jeho barevně. Oženil se v roce 1932 (ZAO, sbírka matrik, inv. č. 15153, sig. VM VIII 32. Oddací matrika Rožnov, 1903–1937, 219) v šestačtyřiceti letech a jeho manželka Olga Kleinová (*1897; MZA, sbírka matrik, č. kn. 17141, Matrika narození Brno – Staré Brno u Nanebevzetí Panny Marie, 1894 – 1899, fol. 446) se stala pomocnicí při náročném řemesle.

Řemeslo dobře prosperovalo, ale Josef k těžké práci barvíře nikdy příliš nepřilnul. Po smrti otce přestal tisknout, prodal postupně obarvené látky a věnoval se sadařství (SALICHOVÁ 1975). Snad tuto zálibu zdědil po svém dědovi Josefu Bayerovi, který se kromě mnoha jiných aktivit konaných pro blaho obce a občanů Rožnova zabýval

Obr. 13: Josef Černoch a Olga Kleinová, svatební fotografie, inv. č. A 36548, 1932, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP.

také zahradnictvím a štěpařstvím (Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí 1904–1905, č. 12, 47–48). Josef Černoch vzpomínal na svého staříčka Bayera jako na velkého vlastence, který mj. počestil názvy barvířských potřeb, neboť dříve se užívalo zpravidla názvů německých (KUBEŠA 1964, 43–45). Černochův obytný dům č. 113 dnes už neexistuje, shořel i s barvírnou a vším zařízením při osvobození v květnu roku 1945. V knize vzpomínek na osvobození Rožnova pod Radhoštěm popisuje Josef Černoch události ze soboty 5. května 1945: „Odpoledne začala hořet naše mandlovna a od ní chlév. (...) Něco šatstva jsem měl zakopané v přístodůlku, v zemi, už od ledna a vůbec nic tomu nebylo. Jinak mě shořelo všechno, i pes, dvanáct slepic a dvacet králíků. Zdi ovocné komory zůstaly stát, a když jsem dal novou střechu, mohl jsem tam bydlet.“ (KULIŠTÁK 2005, 52–58) V komoře přizpůsobené k bydlení žili Josef a Olga Černochovi až do začátku sedmdesátých let. Na tomto místě poslední rožnovský barvíř Josef Černoch zemřel 30. 3. 1971 ve věku 86 let a je pochován v Rožnově na starém hřbitově jako jeho rodiče (VMP, podsběrka Písemnosti a tisky, inv. č. A 27274. Hřbitovní matrika, starý hřbitov Rožnov pod Radhoštěm, 1897–1979, rok 1971, poř. č. 14).

Jedné z návštěv v rámci orálního výzkumu u Černochů se společně se Salichovou účastnila také paní Marie Brandstettrůvá, tehdy novicka v muzeu.¹¹ Z návštěvy se jí vybavují vzpomínky: „Dům Černochů stál naproti bystřickému mostu, ale průcho-dem fronty byl silně poškozen, takže Černochovi bydleli v zachovalé části domu, kam se stoupalo po dřevěných schodech. Pokud vím, neměli děti. Po smrti barvíře zbytky domu, zbořenisko, nezdobily novou výstavbu Záhumení, dům obec zbourala a paní Černochová dostala na Záhumení byt. Když jsem tudy ještě chodívala, často jsem si na paní vzpomněla. Byla drobné postavy, líbezná stařenka, ve valašském chodila stále.“¹² Olga Černochová přežila svého manžela, posledního rožnovského barvíře, o dvanáct let. Zemřela dne 8. 10. 1983 ve věku 86 let (Město Rožnov pod Radhoštěm, úmrtní matrika 1981–1992, sv. 3, 38)

V muzejních sbírkách existují početné hmotné doklady o činnosti Bayerovy a později Černochovy barevny. Jsou to především *fěrtochy* – modrotiskové ženské zástěry do pasu a barvířské formy. Kubeša v článku o posledním rožnovském barvíři píše: „(...) přes tři sta modrotiskových forem prodal barvíř Černoch Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze. Všechny vyrobil staříček Černochů Josef Bayer, byl dobrý kreslíř i řezbář, formy se učil řezat u *formermajstra* v Novém Jičíně. Formy vyráběl ze dvou druhů dřeva, lipového a hruškového. V hruškové vrstvě vyřezával drobné jemné vzorky.“ (KUBEŠA 1964, 43–45). Tento obsáhlý soubor forem je nyní součástí sbírkového fondu Etnografického oddělení Národního muzea v Praze. V přírůstkové knize bylo v roce 1960 zaznamenáno: „314 modrotiskařských forem, 1 kruh na barvení modrotisku. Z dílny barvíře Jos. Černocha, Rožnov p. Radh. (...)“.¹³ Otisky vzorů velké části těchto forem byly identifikovány na fěrtoších deponovaných ve sbírce VMP.¹⁴ Rožnovské fěrtochy jsou součástí textilních sbírek i v dalších muzeích, např. v Moravském zemském muzeu v Brně, v Národním muzeu v Praze nebo v Muzeu regionu Valašsko ve Vsetíně a v jeho pobočce ve Valašském Meziříčí.

Alois Černoch a Společenstvo živností smíšených v Rožnově

Společenstvo živností smíšených (dále jako SŽS) sdružovalo řemeslníky a živnostníky včetně barvířů, působící v druhé polovině 19. a na počátku 20. století v Rožnově

Obr. 14: Chalupa barvíře Čemocha č. 113 v Rožnově p. R., fotokopie, inv. č. A 36547, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP.

Obr. 15: Josef Černoch, inv. č. A 34600, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP. |

Obr. 16: Manželé Josef a Olga Černochovi, N 6875, 1970, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto B. Přikryl, fotoarchiv VMP. |

Obr. 17: Olga Černochová, N 8671, 1970, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto B. Přikryl, fotoarchiv VMP.

Obr. 18: Kotrba, M.: Olga Černochová, 1978, kresba uhlím, inv. č. 30929, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP.

pod Radhoštěm. Zápisy obsažené v knize „Protokol pro společenstvo živnosti stavební, řemeslné a podob. v Rožnově“ jsou datovány od října 1886 až do ledna 1921 a zachycují činnost společenstva, tehdejší problémy jednotlivých řemesel a způsoby jejich řešení (MZA, SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 1, Protokol pro společenstva živnosti stavební, řemeslné a podob. v Rožnově 1886–1920, nestr.). Kromě zápisů z běžných členských a výborových schůzí jsou zde záznamy z valných hromad a zprávy jednatele, shrnující činnost společenstva vždy za uplynulý kalendářní rok (výroční zprávy). Na prvním jednání, konaném 31. října 1886 za účasti 32 členů, se řešily volby starosty, jeho náměstka, členů výboru a náhradníků, administrativní a organizační záležitosti. Starostou společenstva byl zvolen Michal Barabáš, členem výboru mezi dalšími také rožnovský barvíř Alois Černoch. Předsednictvo bylo voleno ve tříletých intervalech. V následujících letech se společenstvo rozrůstalo, na jaře roku 1890 vykazovalo 113 živnostníků, 49 pomocníků a vyučených a 77 učňů. V zápisech z jednání SŽS nebyly nalezeny žádné zmínky o řešení konkrétních problémů mezi barvíři.

Alois Černoch aktivně působil v SŽS v letech 1886–1921. Od roku 1886 do roku 1899 byl členem výboru, v dalším období působil ve společenstvu ve funkci předsedy (viz zápis z jednání výborové schůze ze dne 30. 4. 1899). Posledními dvěma záznamy v této knize jsou zápis z výborové schůze ze dne 18. 1. 1921 a zpráva jednatele za rok 1920, pod níž je A. Černoch podepsán jako předseda. Další navazující doklady o činnosti společenstva nebyly zjištěny. Ze zápisů ze schůzí společenstva je zřejmé, že Alois Černoch byl velmi aktivním předsedou a oblast jeho působení byla široká, např.: podílel se na tvorbě stanov SŽS, byl vyslán jako delegát na živnostenské sjezdy do Brna a do Prahy, zasadil se o zřízení pokračovací školy pro učně a mladé dělníky pro okres Rožnovský, aktivně podporoval fungování učňovského školství, podporoval zřízení řemeslnické čítárny pro další vzdělávání učňů i vyučených, v roce 1906 byl zvolen za SŽS členem do školské rady pokračovací školy, prosazoval zřízení podpůrného fondu pro staré živnostníky a mistrovské podporovací pokladny atd.

Rožnovské SŽS vedlo evidenci mistrů v letech 1887–1941 (MZA, SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 2, kniha mistrů 1887–1941) a evidenci učňů (MZA, SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 3, kniha učňů, 1885–1941) datovanou lety 1885–1941. Mezi mistry byl pod pořadovým číslem 4 zapsán barvíř Alois Černoch, bydlící v Rožnově č. 113 (členské zápisné 3 zlaté zaplatil 13. 1. 1887). O tři desetiletí později byl pod pořadovým číslem 127 evidován Aloisův syn Josef Černoch, jemuž bylo povoleno provozování barvířské živnosti uděleno dne 18. 10. 1926. Černochovi byli posledními barvíři, kteří na konci 19. století v Rožnově působili a jejich aktivní řemeslná činnost pokračovala do roku 1934.

Shrnutí a závěr:

Studie o rožnovských barvířích byla zpracována na základě analýzy archivních pramenů dostupných v MZA v Brně, ZA v Opavě, SOkA Vsetín, SOkA Olomouc a listinných, fotodokumentačních a hmotných dokladů uložených ve VMP a v NM. Bylo zjištěno, že tradice barvířského řemesla v Rožnově pod Radhoštěm sahala až do období před polovinou 18. století a skončila ve 30. letech 20. století. Nejstarší záznam o barvíři byl nalezen v gruntovní knize z roku 1732, podle nějž koupil Michal Bayer

Obr. 19: Fětoch modrotiskový, inv. č. 26886, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 20: Forma modrotisková, inv. č. 27571, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

(*1697) původem z Valašského Meziříčí chalupu v Rožnově. Jednalo se o chalupu, která při číslování domů v Rožnově v 70. letech 18. století dostala č. 26 a kde barvíř Michal Bayer v roce 1775 zemřel. V roce 1744 přešla chalupa do rukou Michalova bratra Antonína. Jeho profesi barvíře dokládají záznamy v matrikách a v rektifikačních aktech datovaných 1749, v němž byl Antonín Bayer zapsán mezi řemeslníky v Rožnově jako schwarzfärber. Na něj navazovali v barvířském řemesle potomci široce rozvětveného rodu Bayerů až do druhé poloviny 70. let 19. století. Posledním barvířským mistrem mezi Bayery byl rožnovský starosta Josef Bayer (1818–1885), který řemeslo předal svému zeti Aloisi Černochovi, barvíři z Frenštátu pod Radhoštěm.

V polovině 18. století se barvířství v Rožnově věnovali také příslušníci rodu Pašků. Nejstarším z rodu je Martin Paška (*1721), jehož profesi barvíře potvrzuje matriční záznam z roku 1754, pořízený při narození jeho syna. Vzhledem k věku 33 let dosaženému v tomto roce lze usuzovat, že řemeslo vykonával minimálně o deset let dříve, tedy kolem roku 1740. Fakt, který by tuto domněnku doložil, se však při výzkumu nalézt nepodařilo. Paškovi potomci provozovali řemeslo cca do 80. let 19. století, posledním barvířem byl Jan Paška (1826–1907).

Ve 20. letech 19. století se mezi rožnovské barvíře zařadil Martin Janík. Živnost provozoval od roku 1826 do konce 60. let 19. století. Datum ukončení živnosti nebylo zjištěno, ale ve sčítacích operátech byl ještě v roce 1869 zapsán jako barvířský mistr. V řemesle nepokračoval žádný z jeho synů, nejstarší Martin odjel do Ameriky a ze dvou dalších synů se stali kupci.

Ve třetí čtvrtině 19. století navázal na řemeslnou tradici Bayerů barvíř z Frenštátu Alois Černoch, který byl posledním barvířským mistrem v Rožnově. Barvířem se vyučil také jeho syn Josef, ale modrotisk vyráběl pouze s otcem do roku 1934 a po jeho smrti se už řemeslu nevěnoval.

Barvířství v Rožnově bylo nejintenzivnější během 19. století, resp. do jeho třetí čtvrtiny. Podle údajů zjištěných ve zkoumaných archivních pramenech zde působilo během této doby více než pětadvacet barvířů. Nejvíce z nich pocházelo z široce rozvětveného rodu Bayerů, další z rodů Pašků a jako jediný z rodiny Janíků Martin. V období mezi lety 1864–1929 se mezi barvíři a barvířskými pomocníky vyskytovala ještě další jména – Rára, Porubský, Čapatý a Chromec. Nebylo zjištěno, zda provozovali vlastní dílny a žádný z nich nebyl evidován mezi barvířskými mistry. Lze se domnívat, že pracovali v provozovnách jiných tehdejších barvířů.

Rožnovští barvíři byli v archivních pramenech označováni převážně jako färber nebo schwarzfärber. Nejstarší záznam o barvíři – modrotiskaři v Rožnově byl nalezen v rodné matrice z roku 1818, v němž byl Josef Bayer (*1793) při narození prvorozeného syna Josefa zaznamenán jako „schwarz und blau färber meister“. Dalším dokladem je Mistrovský list Jana Bayera vydaný v Olomouci v roce 1828 pro odbornost „Schön, Blau und Schwarzfärber“. Modrotiskaři byli také jejich synové, kteří na řemeslo svých otců navázali. Na základě zjištěných informací lze konstatovat, že mezi modrotiskaře z rodu Bayerů patřili: Jan Adam Bayer (*1803) a jeho syn Jan Bayer (*1825) z č. 57, Josef Bayer (*1793) z č. 167, jeho syn Josef Bayer (*1818) z č. 113 a na jeho práci navazující zeť Alois Černoch (*1853) a později jeho syn Josef Černoch (*1885). Jestli byli jejich předkové z období před rokem 1818 také modrotiskaři, nelze na základě zjištěných informací jednoznačně potvrdit. Barvíři Paschkové byli ve všech zkoumaných archiválních označování jako färber nebo schwarzfärber.

V jejich případě nebyly zjištěny žádné indicie nasvědčující tomu, že byli modrotiskaři. Modrotisk tiskl rožnovský měšťan Martin Janík. Dokladem jeho profese modrotiskaře jsou hmotné doklady deponované ve sbírce VMP, k nimž patří barvířské formy, cejchy a firemní značka se jménem Martin Janík.

Ve druhé polovině 19. století začalo barvířů v Rožnově ubývat. Podle sčítacích operátů bylo v Rožnově v roce 1880 evidováno pět barvířů a jeden barvířský učeň. V roce 1890 a v pozdějších letech už pouze jeden barvířský mistr Alois Černoch, který měl barevnu při domu č. 113. V roce 1900 uváděly záznamy ještě Aloisova syna Josefa, svobodného barvířského učně. Další barvíři kromě Černocha už v té době v Rožnově řemeslo neprovozovali.

Mezi rožnovskými barvíři je zřejmá mezigenerační mobilita. Fakt, že barvířské řemeslo a s ním i postupy barvení a tajemství receptur zůstávalo v rukách rodinných příslušníků, potvrzují záznamy v archivních pramenech z období od 18. století až do počátku 20. století. Na jejich základě lze konstatovat, že řemeslo se dědilo z otce na syna v rodině Bajerů žijících v Rožnově na č. 26 st. /57 nov., na č. 70 st./112 nov., na č. 71 st./113 nov., na č. 107 st. /167 nov., na č. 143 a v rodině Pašků žijících na č. 295 st. /75 nov. V tomto ohledu byl v Rožnově výjimkou Martin Janík z č. 175, který nástupce v řemesle mezi svými syny neměl. V případě Bayera z č. 113 převzal řemeslo barvíř z Frenštátu Alois Černoch, který barvil modrotisk se synem Josefem.

Existence cechu barvířů v Rožnově nebyla při výzkumu na základě archivních pramenů doložena. Pět barvířů z rodu Bayerů bylo evidováno v letech 1801–1836 v olomouckém cechu barvířů a mandlířů, v rožnovské živnostenské evidenci z let 1817–1871 bylo zapsáno osm barvířů. Po zřízení SŽS v roce 1885 příslušeli barvíři k tomuto společenství, to však už byl v Rožnově pouze jeden barvířský mistr Alois Černoch a později jeho syn Josef. U dalších rožnovských barvířů nebylo zjištěno členství v ceších nebo jiných řemeslných společenstvech.

V prostudovaných archivních pramenech se podařilo zjistit jen střípky konkrétních informací o rožnovských barvířských dílnách, resp. pouze informace, že při převodu majetku v rodině byla součástí usedlosti také barevna. Jednalo se o chalupu Michala Bayera č. 26, o chalupu Antonína Bayera č. 71, o půlgrunt č. 178 Martina Janíka a o chalupu Franze Paschky č. 295 st./75 nov. Během výzkumu nebyly nalezeny fotografie ani popř. kresebná dokumentace, které by představovaly obraz interiéru některé rožnovské barevny. Konkrétní informace o posledních rožnovských barvířích, Josefu Bayerovi a Aloisi a Josefu Černochovcích a jejich řemeslné činnosti poskytují články publikované v regionálních časopisech citovaných v úvodu této práce (Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí 1904–1905, č. 12, 47–48; KUBEŠA 1964, 43–45; SALICHOVÁ 1975) a existující hmotné doklady v muzejních sbírkách. Jsou mezi nimi modrotiskové textilie (*fěrtochy*, šátky, vzorníky) a pracovní nářadí (barvířské formy, cejchy, kovové značky, kruhy, kotle). Početnější soubory těchto předmětů se nacházejí ve sbírce Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm a ve sbírce Etnografického oddělení Národního muzea v Praze. Ve sbírce VMP je deponován soubor forem, dřevěných barvířských cejchů a kovových značek na označování plátna z Janíkovy barevny, soubor forem a *fěrtochů* původem z Černochovy dílny, pět desítek barvířských forem s iniciálami J. M. B., pocházejících z dílny Johanna Bayera (*1825) a další rožnovské formy, u nichž není identifikován přesný původ. Etnografické oddělení NM spravuje sbírku více než tří set kusů barvíř-

ských forem s původem z Rožnova (z dílny Josefa Bayera, Aloise Černocho a Josefa Černocho). Dokladem barevné škály rezervází používaných v Černochově barevně jsou recepty v notesu uloženém v archivu NM v Praze, vlastnoručně psané Aloisem Černochem.

Postupné vymizení barvířského řemesla ve 2. polovině 19. století v Rožnově pod Radhoštěm i jiných regionech bylo ovlivněno všeobecným průmyslovým rozvojem, který se samozřejmě dotkl také textilní výroby. V jeho důsledku se měnila sociální struktura a životní styl obyvatel. Došlo k poklesu zájmu o modrotiskové látky, které byly nahrazovány levnějšími a praktičtějšími látkami a oděvy tovární výroby. K zániku náročné ruční výroby modrotisku a rušení barvířských dílen přispěl nepochybně přirozený odchod starších zkušených barvířských mistrů a absence jejich pokračovatelů. Posledními barvíři – modrotiskaři v Rožnově pod Radhoštěm byli barvířský mistr Alois Černoch a jeho syn Josef Černoch. Fěrtochy, vyhlášené v širokém okolí stálostí barev a krásnými vzory, tiskli v barevně na Horní ulici č. 113.

Obr. 21: Fěrtoch modrotiskový, inv. č. 44449, Národní muzeum v přírodě, sbírka VMP, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Josef Tvarůžek v Kronice města Rožnova napsal: „Aloisem Černochem zaniklo řemeslo barvířské, jindy v Rožnově kvetoucí. Všichni mistři tohoto řemesla byli zámožnými měšťany. A. Černoch zdědil po svém tchánovi (Josefu Bayerovi, barvíři a starostovi města) barevnu, několik set různých vzorkovacích forem a mandl na kravský potah a veškeré jiné příslušenství.“ (Kronika města Rožnova, 91–92).

Poděkování

Chtěla bych poděkovat především Mgr. Zdeňku Cviklovi za rady a pomoc při práci s archivními prameny a při sestavování rodopisných dat rožnovských barvířů. Poděkování patří také archiváři SOkA Vsetín Mgr. Zdeňku Pomklovi za rady při vyhledávání archivních materiálů souvisejících s barvířstvím v Rožnově. Děkuji také archiváři SOkA Kroměříž PhDr. Davidu Sobkovi za rady a konkrétní informace, které mi poskytl v souvislosti s cechy v Rožnově a Mgr. Evě Nedělníkové za pomoc s překlady textů z archivních pramenů.

Poznámky:

- ¹ Zpráva z výzkumu je součástí katalogu modrotiskových forem jako 7. kapitola: Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Modrotiskové formy. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=CF303AF61B3A11E6B4190018F30902A3&modeView=LIST/>. [cit. 2021-09-21].
- ² Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik. Dostupné z: https://www.archives.cz/web/digitalni_archiv/. [cit. 2024-09-22].
- ³ Moravský zemský archiv v Brně, Sčítací operáty Rožnov pod Radhoštěm 1857, 1869, 1880, 1890, 1900, 1910, 1921. Dostupné z: <https://www.mza.cz/scitacioperaty/>. [cit. 2021-09-22].
- ⁴ Data narození jsou v této části textu doplněna na základě rodopisných údajů zjištěných v matrikách. Přesné citace matričních záznamů (data narození a úmrtí) u jednotlivých osob jsou uvedeny v další části textu o jednotlivých barvířských rodech.
- ⁵ Jan Marcelín Bajer vyřezával formy perníkárské a barvířské. Ve sbírce VMP je uloženo cca 30 ks forem perníkárských, identifikovaných s původem z perníkárské dílny Jana Marcelína Bajera a cca 50 ks forem barvířských signovaných iniciálami J. M. B.
- ⁶ Národní muzeum v přírodě, interní materiál, nedat. Dokumentační karta – výpis z pozůstalostního spisu po Veronice Bayerové, zemř. 20. 4. 1839, Rožnov č. 178. Zdrojem byl spis ze ZAO, inv. č. 20.
- ⁷ Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Modrotiskové formy. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=CF303AF61B3A11E6B4190018F30902A3&modeView=LIST/>. [cit. 2021-09-21].
- ⁸ Rodinné paměti Bayerů z domu č. 57 za Házovkou sepsala vnučka Jana Marcelína Bayera Nina. Informace z této kroniky jsou použity se souhlasem rodiny, jmenovitě vnuka, pana Petra Havlíka.
- ⁹ Křestní jména byla psána v archivních dokumentech v různých variantách, např. Jan – Johann, Johannes, Joannes. Joann; František – Franciscus, Franz; Antonín – Antonius, Anton; Michal – Michael, Michaël, Josef – Joseph, Josephus.
- ¹⁰ Původ názvu hřbitova vysvětluje Doubravka Vejmelková, autorka brožurky o rožnovském starém hřbitově Živé příběhy ze zahrady mrtvých.
- ¹¹ Mgr. Marie Brandstettróvá – etnografka a dlouholetá vedoucí Oddělení výzkumu a sbírkových fondů VMP. Mnoho let vytvářela a spravovala muzejní fondy, zejména sbírku textilu, zemědělství, také barvířských forem a předmětů s barvířstvím souvisejících.
- ¹² Vzpomínka na návštěvu u Josefa Černocha je použita s laskavým souhlasem paní M. Brandstettrové.
- ¹³ Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení. Přírůstková kniha 1957–65, 133.
- ¹⁴ Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Modrotiskové formy. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=CF303AF61B3A11E6B4190018F30902A3&modeView=LIST/>. [cit. 2021-09-21].

Prameny:

Archiv Národního muzea, fond etnografie, inv. č. A 4453. Notes s recepty na barvířské rezerváče.

Katastrální úřad Valašské Meziříčí, Pozemková kniha Rožnov, kn. vl. 75, vkladový list B, 111.

Katastrální úřad Valašské Meziříčí, Pozemková kniha Rožnov, kn. vl. 178, vkladový list B, 403.

Město Rožnov pod Radhoštěm, úmrtní matrika 1981–1992, sv. 3.

Moravský zemský archiv v Brně, D2 Rektifikační akta 1667–1768, Fascikl 50-1 Valašské Meziříčí – alod (Allodium Meseritsch).

Moravský zemský archiv v Brně, Gubernium, Soupis cechů 1732–1733 (Rožnov).

Moravský zemský archiv v Brně, Sbírka matrik, č. kn. 17141, Matrika narození Brno – Staré Brno u Na-bevzetí Panny Marie, 1894–1899.

Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Vsetín (dále jen SOKA Vsetín), AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha 1689–1850.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 49. Gruntovní kniha, 1689–1850.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 50. Gruntovní kniha 1689–1850.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 52. Gruntovní kniha 1805–1850 (1867).

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 53. Gruntovní kniha 1805–1850 (1861).

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 55. Gruntovní kniha 1842–1848.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 57. Gruntovní kniha 1832–1840.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 157. Evidenční kniha pobytu cizích tovaryšů 1863–1877.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158. Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků 1871.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 159. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1864–1884.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 160. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1885–1907.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 161. Evidence vydaných pracovních a služebních knížek 1908–1929.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, Okresní úřad Valašské Meziříčí, inv. č. 10. živnostenský rejstřík 1860–1886.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1887/263 – Martin Janík.

Moravský zemský archiv v Brně – SOKA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1888/408 – Albin Bajer.

Moravský zemský archiv v Brně – SOkA Vsetín, OS Rožnov pod Radhoštěm, Pozůstalostní spis IV 1857/57 – Anna Paschka.

Moravský zemský archiv v Brně – SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 1, Protokol pro společenstva živnosti stavební, řemeslné a podob. v Rožnově 1886–1920.

Moravský zemský archiv v Brně – SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 2, kniha mistrů 1887–1941.

Moravský zemský archiv v Brně – SOkA Vsetín, Společenstvo živnosti smíšených Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 3, kniha učňů, 1885–1941.

Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení. Přírůstková kniha 1957–65.

Národní muzeum v přírodě, interní materiál. Barvířství: Návštěva u Josefa Černocha, Rožnov p. R., Bayerova 113 – Dokumentační karta s informacemi z výzkumu.

Národní muzeum v přírodě, interní materiál, nedat. Dokumentační karta – výpis z pozůstalostního spisu po Veronice Bayerové, zemř. 20. 4. 1839, Rožnov č. 178. Zdrojem byl spis ze ZAO, inv. č. 20.

Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě, pomocný sbírkový fond Rukopisy, R 70, 1962. Opis „Z kroniky měšťana Martina Tkalce“.

Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě, pomocný sbírkový fond Rukopisy, R 214. Tvarůžek Josef: Kronika města Rožnova p. R., díl 4, Zaměstnání obyvatelstva.

Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě, podsbíрка Písemnosti a tisky, inv. č. A 24238. Mistrovský list – Johann Bayer.

Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě, podsbíрка Písemnosti a tisky, inv. č. A 27274. Hřbitovní matrika, starý hřbitov Rožnov pod Radhoštěm, 1897–1979.

Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě, podsbíрка Písemnosti a tisky, inv. č. A 36494/4. Dopis c. k. okresního soudu v Rožnově Veronice Janíkové ze dne 14. 12. 1892.

Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě, podsbíрка Písemnosti a tisky, inv. č. A 45415. Složka – rodina Paškova.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 1399, sig. P VI 10. Rodná matrika Frenštát pod Radhoštěm, 1843–1853.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2164, sig. VM I 1. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1654–1669.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2165, sig. VM I 2. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1670–1711.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2166, sig. VM I 3. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1714–1723.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2298, sig. VM VIII 1. Rodná matrika Rožnov, 1688–1734.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2299, sig. VM VIII 2. Rodná matrika Rožnov, 1735–1770.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2300, sig. VM VIII 3. Rodná matrika Rožnov, 1771–1795.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2301, sig. VM VIII 4. Oddací matrika Rožnov, 1673–1746.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2302, sig. VM VIII 5. Oddací matrika Rožnov, 1746–1795.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2304, sig. VM VIII 7. Úmrtní matrika Rožnov, 1755–1795.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2305, sig. VM VIII 8. Rodná matrika Rožnov, 1796–1841.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2306, sig. VM VIII 9. Rodná matrika Rožnov, 1842–1850.
 Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2307, sig. VM VIII 10. Rodná matrika Rožnov, 1851–1878.
 Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2308, sig. VM VIII 11. Oddací matrika Rožnov, 1796–1864.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2309, sig. VM VIII 12. Úmrtní matrika Rožnov, 1796–1860.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2311, sig. VM VIII 14. Rodná matrika Rožnov, 1879–1899.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2312, sig. VM VIII 15. Oddací matrika Rožnov, 1865–1902.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2313, sig. VM VIII 16. Úmrtní matrika Rožnov, 1861–1902.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2165, sig. VM I 2. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1670–1711.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 2166, sig. VM I 3. Rodná matrika Valašské Meziříčí, 1714–1723.

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik, inv. č. 15153, sig. VM VIII 32. Oddací matrika Rožnov, 1903–1937.

Zemský archiv v Opavě – SOKA Olomouc, fond Cech barvířů a mandlířů, inv. č. 3. Kniha mistrů, tovaryšů a učňů, 1714–1871.

Zemský archiv v Opavě – SOKA Olomouc, fond Obchodní a živnostenská komora Olomouc. Soupis cechů 1851 (Rožnov).

Literatura:

BAĐUŘÍKOVÁ, M. 2003: Modrotisk ve Frenštátě pod Radhoštěm. Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě p. R. 20, č. 4, 85–89.

BAYER, J. 1904–1905: Ze „životopisů rodáků valašských“ Musejní společností sbíraných. In: Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí 12, 47–48.

BINDEROVÁ, K. 2013: Modré z kypy. Modrotisk a strážnická dílna Jochových. Boskovice–Strážnice: Albert.

CVIKLOVÁ, H. 2019: Modrotiskové formy z dílen rožnovských barvířů v muzejních sbírkách. Acta musealia 17, č. 1–2, 184–209.

KUBEŠA, A. 1964: Poslední barvíř v Rožnově pod Radhoštěm. In: Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 43–45.

KULIŠTÁK, M. 2005: 42 hodin Jak jsme prožívali osvobození v květnu 1945. Rožnov pod Radhoštěm.

ORSZÁG-VRANECKÝ, J. 1950: Poslední barvíř v Novém Hrozenkově. Dolina Urgatina 4, 65–67.

PAVLÍŠTÍK, K. 1966: Lidová umělecká výroba na Valašsku. Národopisné aktuality 2, 53–54.

PECHOVÁ, J. 1998: Formy na modrotisk ve sbírce pracovního náradí EÚ MZM. Folia ethnografica Supplementum ad Acta Musei Moraviae 32, Scientiae sociales LXXXIII, 85–102.

PEŘINKOVÁ-COUFALOVÁ, E. 1966: Pechancova barvírna modrotisku. Vlastivědné kapitoly z Valašsko-kloboucka 1, sv. 1, 47–64.

POLACH, J. 1950: Barvení a tisk bavlněných látek. Dolina Urgatina 4, 68–69.

SALICHOVÁ, M. 1975: Modrotisk na Valašsku. Rožnov pod Radhoštěm.

SOBEK, D. 2015: Cechovní korporace ve vrchnostenských městech na raně novověké Moravě: Kroměříž a Prostějov v 16.–19. století. *Magisterská diplomová práce*, FF Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra historie.

STADLER, M. 1952: Dějiny textilního tisku. *Věci a lidé* 3, 193–219.

STRÁNSKÁ, D. 1950: Lidové barvené a tištěné tkaniny. *Národopisný věstník československý* 31, 249–271.

STRÁNSKÁ, D. 1951: Lidový modrotisk v Čechách a na Moravě. *Věci a lidé* 3, č. 5–6, 238–257.

STRÁNSKÁ, D. 1951: Vzory lidových modrotisků. *Český lid* 38, č. 6, 18–23.

ŠERÝ, F. 1932: Z mých pamětí klobouckých II. *Naše Valašsko* 3, 33–37.

URBACHOVÁ, E. 2002: Vsetínští barvíři. *Valašsko* 9, č. 2, 14–15.

VEJMEKOVÁ, D. 2018: Živé příběhy ze zahrady mrtvých. *Edice Milé tisky*, sv. 18. Rožnov pod Radhoštěm.

VESELSKÁ, J. 2017: Marie Salichová. *Museum vivum* 12, 145–148.

VYDRA, J. 1950: Lidovost a užítkovost modrotisku. *Český lid* 5, č. 7–8, 170–179.

ZUBALÍKOVÁ, P. 1998: Barvířství na Valašsku, R 334, *bakalářská diplomová práce* (SU Opava – historie – muzeologie).

Internetové zdroje:

Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Modrotiskové formy. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=CF303AF61B3A11E6B4190018F30902A-3&modeView=LIST/>. [cit. 2021-09-21].

Moravský zemský archiv v Brně, Sčítací operáty Rožnov pod Radhoštěm 1857, 1869, 1880, 1890, 1900, 1910, 1921. Dostupné z: <https://www.mza.cz/scitacioperaty/>. [cit. 2021-09-22].

Zemský archiv v Opavě, sbírka matrik. Dostupné z: https://www.archives.cz/web/digitalni_archiv/. [cit. 2021-09-22].